Politikai röpiratok.

49.

49
359

ELMÉLKEDÉSEK

MAGYARORSZÁG

HITEL- ÉS FÖLDBIRTOK-

VISZONYAI FELETT;

AZ

ORSZÁGOS RENDEKNEK

MÉLY TISZTELETTEL

AJÁNLVA

VAISZ JÓZSEFTÖL.

2.

POZSONY,

NYOMATOTT SCHMID ANTAL BETÜIVEL.

1844.

b15f52 001648b

Dr. BALLAGI GÉZA.

ELŐSZÓ.

Különös jogtani lap hiányában hitel- és földbirtok-viszonyainkróli nehány kis értekezésemre a politicai lapokat használtam. Később azonban nem hárithatám el magamtól azon kétkedést, valljon az uj eszmék, inditványok és javaslatok tarka seregében, mellyet napi sajtónk folyton nyújt, olly száraz és bájtalan tárgy, minő az általam fejtegetett, képes lenne-e némi czélszerü figyelmet magára vonni?

E későbbi értekezések nevezetesen az 1836: 15. t.cz. által megváltoztatott végrehajtási eljárásnak az adós nemes birtokosokrai káros következményeiket, a nyilvános könyveket és a velök összekötött hypotheca-intézetet általában, végre különösen a fekvő javakbeli tulajdonjog, ennek korlátjai- és hypotheca-terheinek nyilvánosságban tartását illetik; és valamint ez értekezések, ugy

az előbbeniek is mind odairányozvák, hogy a nemes földbirtokosok a telektáblai intézettel lassankint megbarátkozzanak, az ősiség bilincsei lassan, és mennyire lehet, erőszak nélkül könnyebbittessenek, és a városi realhitelnek szilárditása mellett a nemes földbirtoknak is lassankint világosb és szilárdabb jogállapot készittessék.

Csupán e szakadatlanul követett irány, nem pedig ez értekezések képzelt tökélye, birt arra, hogy nehány mélyen tisztelt hazafi serkentésének, kik azokat engedékenységgel fogadák, engedjek, s azokat ugyanazon sorban, a mint egymásután megjelentek, itten a nyilvánosságnak adjam.

Vaisz.

FOGLALAT.

Lap.

A nemesi realhitel lehető előmozditása az 1723 : 107. t.cz. szabad használata által. Száz. 1839. 14. sz. . . . 1

Kilátás a hitel-viszonyok kedvező alakulására, a jegyzőkönyveknek a kir. városokban a telekkönyvekkel leendő, az 1840 országgyülés határozta összeköttetése következtében Száz. 1841., 36., 39. 11

Párhuzam a világos örökösödésről i ó és uj törvények közt. Társalk. 1843., 43., 44. 29

Mi akar ősiség alatt értetni, s mi volna szükséges, hogy az biztosittassék, azaz igazsággá emeltessék? Száz. 1843. 46. 37

Elháritható-e az ősiség életkérdése miatti vita? Száz. 1843., 53. 45

Szóbeli eljárás világos adósságoknál az 1836 : 20. és 1840 : 11. t.cz. szerint. Száz. 1843., 54. 53

Az 1836 : 15. tcz. által rendelt végrehajtási eljárás káros következményei 63

Nyilvános könyvek és az azokkal egybekötött hypotheka-intézet, az 1840 : 21. t.cz. 19. és 20. §§ra vonatkozólag; példa gyanánti előadásával a Göröghonban hozott rendszabályoknak a fekvő birtokrai bankkölcsönök biztositásaul; s kimutatása az alternativ alapelveknek a telektáblák jövendő általános behozatalát illető, határozott, közvetlen és előkészitő rendszabályokra 73

Vázolatja egy általános törvénynek vagy végrehajtási rendeletnek a tulajdonjog, s a fekvő javakrai korlátok és hypothecaterhek nyilvánosságban tartására; tekintettel az 1840 : 21. t.cz. 15. és 19. §§ra 87

I. RÉSZ.

Lap.

Tulajdonjog 89

II. RÉSZ.

Tulajdonjog korlátozásai 91

III. RÉSZ.

Biztositéki terhek 94

IV. RÉSZ.

Megszünte a betáblázási czimeknek 97

V. RÉSZ.

Fölültáblázások 99

VI. RÉSZ.

Feljegyzés 103

VII. RÉSZ.

Eljárás és könyvvezetés 106

VIII. RÉSZ.

Nyilvánossága a könyveknek 110

IX. RÉSZ.

Felelősség 112

Eszméket s pénzt egyaránt gyors mozgásba hozó időnkben igen gyakran lehet alkalma mindenkinek következő nem közönbös kérdéseket hallani: Miért nem szerez hazánkban a fekvő, kivált nemesi birtok a tulajdonosnak aránylag annyi hitelt, mint ez más országokban történik? — Továbbá: Miért kaphat például a 100ezer frtot érő biztos fekvő vagyonnal biró magyar tulajdonos ritkán s nehezen 30 — 40 ezerigi kölcsönt, noha a törvényes 6% kamat mellett még gyakran más névtelen áldozatokra is kész, holott más országokban szintannyi birtokra könnyen 30 — 40 ezer forintot $4\frac{1}{2}$ sőt 4%re is, s még más 20 — 30 ezeret is 5%re könnyen kaphatni. Végre: Honnan van az, hogy a magyar birtokosnál szinte minden 6 hónapos felmondás idejével előkerülhet ugyanazon szorultság, mig más tartományokban az efféle biztos kötelezvények kész pénz gyanánt kézről kézre adatnak, és az adós a visszafizetés helyett csak a hitelezőt változtatni kénytelen?

Lássuk, valljon ugy áll-e a dolog, mint ez már gyakran állittatott, hogy törvényeink a társaságbani leghatalmasb emelő erőt, „a magán-hitel“ erős lábra állitását, annyira félreismerték, vagy arra annyira nem ügyeltek volna, hogy azok — törvényeink — lassú és költséges igazság-szolgáltatásunkkal és czéltalan itélet-

végrehajtási rendünkkel, a hitel lábrakapását gátolják, s az egyeseknek általában semmi módot nem nyujtanak, hogy ezen a magyar földbirtokot nyomó bajon sikeresen segithessenek?

Törvényeink e tekintetben bizonyára nem érték el, mint szinte más országokéi sem, a tökély legfelsőbb fokát: mindazáltal e törvényeinknek más országokéival elfogulatlan összehasonlitása aligha kisebbségünkre ütne ki. Ugyanis

Ha valamelly adóssági követelés való s világos, és az adós szerződés szerint lemond mindazon orvoslás-módokról, mellyek többnyire csak kijátszók s az igazság alapos kiszolgáltatására nem tartoznak, az adóssági pör *) nálunk sem tart tovább mint más tartományokban; és ha ezen fölül elég fog tétetni a józan ész követeléseinek, mellyek szerint valamint az igazságtalanság nem nyugszik soha, ugy a törvény se szunyadozzon soha, és ha a törvényszünetek el fognak töröltetni: akkor bizonyára a hitelező rövidebb idő alatt fog joga után pénzéhez juthatni, mint bármelly országban. — Továbbá

Hogy nálunk az adósság-követelési pörök költségei aránylag nem nagyobbak mint más országokban, kitetszik már abból is, hogy hazánkban bélyegdijak nincsenek, és hogy ügyvédeink is, a helyett hogy a máshol szokásban levő, egész az aprólékosságig terjedő költségvetésekbe ereszkednenek, megelégesznek azon tiszteletdíjjal, mellyet a felek önkint, vagy a birói itélet szerint adnak; hogy végre törvényeink bizo-

*) Ezt jól meg kell különböztetni a váltószéki pöröktül, mellyek természetöknél fogva mindenütt rövidebbek a közönséges adóssági pöröknél.

nyos kötés vagy birság megállapítását engedik, melly minden perbeli költségeket, habár ezek bíróilag meg nem ítéltetnének is, bőven pótol.

Ha továbbá még egy pillanatot vetünk az utóbbi $183^{2}/_{6}$-ki országgyülés végzésire: megtalálhatni a 15. czikkben az ítélet végrehajtásában behozott jobb rendszert, melly szerint a nemesi ingatlan javak csak egyetlen egy árverésnél a többet igérőnek a becsáron alúl is eladatnak, és ezáltal a hitelező nem kénytelenittetik, mint azelőtt, valamelly ingatlan jószágot átvenni, hanem kész pénzzel elégittetik ki tökéletesen.

Alaptalan végre azon szemrehányás is, mintha törvényeink a hitel alapitásában a fekvő jószágok birtokosaira semmi tekintettel nem lettek volna; mert bölcs törvényhozóink több mint száz esztendővel ezelőtt feltalálták az erre hathatósan szolgáló szert, a 107-ik törvényczikkben világosan rendelvén: „Ad normam aliorum Suae Majestatis Regnorum et Provinciarum, quorumvis debitorum per quoscunque ubicunque contrahendorum inprotocollationes et intabulationes, in illis Comitatibus et Civitatibus, in quibus horum praefatorum Debitorum bona subjicienda sita sunt, in futurum fiant, et quantocyus stabiliantur.“

A királyi városok haszinte olly tökéletes telekkönyvi szerkezettel nem birnak is, mint millyet az emlitett törvényczikk czélzása megkivánna: mégis vannak azokban ugynevezett telekkönyvek, mellyek nem csupán hypothekaintézet gyanánt fenállanak, hanem egyszersmind azon egyedüli módul szolgálnak, valamelly szabad kir. városi ingatlan jószág valóságos birtokába juthatni s azt másra is átruházhatni. — Ezen összekapcsolása a telekkönyveknek a hypothekainté-

zettel lényeges és mellőzhetlen; mert mikint nyujtson egy adóssági követelésnek vagy másféle tehernek valamelly ingatlan jószágrai betáblázása — intabulatiója — elegendő biztosságot, ha nyilvános jelekből meg nem tudhatja mindenki, hogy az adós, vagy megterhelt, valódi és jogszerű tulajdonosa azon vagyonnak, mellyre követelése bejegyeztetett? — Minél tagadhatlanabb igazság az, hogy a városi telekbirtokosok az érintett, noha hiányos intézkedés következtében sokkal nagyobb hitellel birnak mint a nemesi jószágbirtokosok, annál felötlőbb, hogy ezen utóbbiak, a jó példa által ébresztve, az 1723-ki 107-ik t. czikk által a fekvő jószág birtokosinak minden különbség nélkül szánt jótéteményével egész kiterjedésében eddig nem éltek; mert a vármegyékben, mint a tapasztalás mutatja, a többször idézett törvényczikk végrehajtása eddig csak oda terjedt, hogy az adóslevelek, mellyek bejegyzés végett oda jutnak, a gyülésben felolvastatnak, az adósság sommája, az adós és hitelező nevei a kötelezvény költével a jegyzőkönyvbe iktattatnak, és az erről bizonyitvány vagy magára a kötelezvényre, vagy külön papirra irva, az illető félnek kiadatik. Ezen bejegyzés semmi nemesi telek- vagy jószágkönyvre nem vonatkozik, mellyből kitetszenék, hogy a hypothekául szolgálni kellő vagyon valósággal az adósé; sőt a bejegyzés előtt még az sem nyomoztatik ki, valljon bir-e az adós a megyében valamit? ugy azzal sem törődik senki legkevésbbé, ha valljon a bejegyzendő követelés való-e vagy sem? — E szerint a hitelező, a helyett hogy azon jószágra, mellyre adóssága feljegyezteték, s következésképen mellynek az ő követelése fedezéseül kellene szolgálni, valami jogot

nyerne, s igy teljesen biztosittatnék: a bejegyzésnek csak föltételes hatását érte el, melly abból áll, hogy a bejegyzett követelés a bíróság előtt kellőleg bebizonyittatván, azon esetben, ha az adós több hitelezők által egyszerre pörbe fogatván, azok mind ki nem elégittethetnének, az épen nem, vagy csak később bejegyzett követelések fölött elsőséggel birand; de jól meg kell jegyezni, csak miután a' privilegiált, azaz a törvény által elsőséggel bíró követelések, mellyekről mint néma biztosítékokról vagy ugynevezett „tacita hypothekák"-ról senki semmit nem tudhatott, kifizettettek. Mindezekből kitetszik, hogy az érintett nyomasztó bajnak — a hitel nemlétének — igaz okát telekkönyvek nemlétében, s a tacita hypothekákat leplező titokban kell keresni; és az ezen baj orvoslására alkalmatos eszközt az olly soká figyelemre nem méltatott 1723. 107-ik t. czikk nyujthatja.

A nemesi birtokkönyveknek az austriai örökös tartományok példájára, vagy akármelly a czélnak megfelelő szabály szerinti rögtön általános behozatala, igen bonyolódott birtoki viszonyainknál fogva, felette sok nehézséggel lenne összekapcsolva. — Azonban nem tagadható, hogy léteznek hazánkban számtalan nemesi jószág-tulajdonosok, kiknek birtok-viszonyai ollyanok, hogy szilárd jogaik erejében bizva, nincs mit irtózniok a világosságtól; ugy az is tagadhatlan, hogy egyedül az illyektől függ az emlitett 1723-iki 107. t. czikket gyakorlatba hozni, s igy magoknak a hitel mindazon jótéteményeit biztosítani, mellyekkel nem csak a szomszéd örökös tartományok minden birtokosai, hanem részint a magyar királyi városi telekbirtokosok is már régóta élnek.

E czél elérésére a magyar nemesi jószágbirtokosoknak az 1723-iki 107-ik t. cz. erejénél fogva jó lenne mindenekelőtt arra törekedni:

1ször. Hogy mindazok számára, kik önhasznukat átlátva, az emlitett törvény jótéteményivel élni kivánnak, a vármegyékben nemesi telekkönyvek nyittatnának meg, hogy azok által a törvényszerű birtok nyilványosságba helyeztessék s folyvást abban meg is tartassék.

2szor. Miután ezen jószágbirtokosok a birtokaikra telekkönyvileg betáblázott követeléseknek tárgyilagos, azaz valóságos zálogjogot bona fide engednek, nekik sem lehetne rosz néven venni, ha minden egyéb általok vagy bírói itélet által el nem ismert követelésnek vagyonukrai betábláztatásának ünnepélyesen ellene mondanának.

3szor. Miután a nemesi telekkönyveknek czélja — a jószágon fekvő adósságok és terhek teljes biztositása — szükségképen megkivánja, hogy minden igények, melylyek e jószágra tartatni czéloztatnak, a betáblázás által köztudomásra juthassanak: a tulajdonosnak is kétségbehozhatlan joga legyen, nyilvános megintés utján felszólitni mindazokat, kik telekkönyvi tulajdonára eddig tacita hypothekát igényelhetni véltek, hogy a törvényes határidő alatt követeléseiket hozzák tisztába, s azok bejegyzését a többi nem privilegiált követelések és terheknek csak később megengedendő betáblázására megszabandó határidő eltelése előtt eszközöljék, hogy igy az e néma kezességeket illető elsőséggel birhassanak.

A megintések és ellenmondások nálunk a jogok biztositására törvényesen behozvák, és azoknak itt em-

litett használása annálinkább helyén lenni látszik, mivel az 1723-iki 107. cz. czélja csak illy uton érethetvén el, ezáltal szerzett jogában nemcsak rövidséget senki nem szenved, sőt inkább minden valódi követelés a kivánatos tökéletes biztosságot csak igy nyerhetné.

Mindaz, mi a telek- és nemesi jószágkönyvalkotás és a hypothekaintézet kiegészítésére még tovább megkivántatik, a törvényhozás körébe tartozik, és azok létesülése előhaladt s a tapasztalás által megedzett korunkban teljes bizodalommal várható. Azonban addig is, mig ez megtörténnék, már ezen kevés, egyedül a' jószágbirtokosok erős akaratától függő s legalább nemes szandékukat tanusító eszközöknek életbehozása — csak jó következéseket szülhetne; és talán épen nem felette vérmes remény, hogy csak nehány, önhasznukat értő jószágbirtokosok példája is sokakat követésre ébresztene s arra birna, hogy azon áldozatokat, melyeket most nem ritkán valamelly kölcsön kieszközölhetésére forditanak, inkább arra használnák, hogy birtokczimöket tisztába hozva s birtokukat az e végre felállitandó könyvekbe iktatva, önnön és maradékaik hitelét örökre szilárditsák.

HITEL.

Megjelent az 1841-i Századunk 36. és 39. számaiban.

I.

A Mittermayer által elégségesen méltányolt váltótörvényt, mint részletest, teljesen elmellőzvén, Magyarországnak az $18^{39}/_{40}$ évi országgyülés előtti hiteltörvényei épen ugy állandanak az ezen országgyülés után részint már életbe lépettek, részint szükségkép mintegy magoktól keletkezendők ellenében, mint a szó a tetthez, vagy a gondolat ennek kiviteléhez.

Az eszmét az 1723. 107. törvényczikkely fejezte ki e szavakban: „hogy az Ő Felsége egyéb országai- és tartományaiban divatozó szabály szerint történjenek jövendőben a betáblázások azon megyékben és városokban, mellyekben az adósságterhelt jószágok fekszenek, s ez minélelőbb megtörténjék, — s hogy a jogelsőség is a többi országokban és tartományokban divatozó szabály szerint tartassék meg.“

Ezen üdvös gondolat csak az $18^{39}/_{40}$ 21. t.czikk által hajtatik egy részben valósággal végre, a remeknek tekintendő austriai hypotheka-rendszer főeszméje szerint, minthogy a 15. §ban „minden sz. k. városnak meghagyatik: hogy a betáblázási könyvet a' földkönyvvel kösse össze“; s a 19. §. a nemesi javakra nézve ugyanazon betáblázási módot megengedvén, egyszers-

mind a nemesi földkönyvek behozatalához megkivántató intézkedéseket meghatározza; végre pedig addig is, mig a vármegyéknél rendes földkönyvek hozatnának be, a 20. §. értelme szerint, „olly esetben, midőn az adósnak valamelly különösen kijelelt birtokára történt a betáblázás, és az adós azon birtokát elidegeníti: a vevő tartozik mindazon hitelezőket, kik követeléseiket különösen azon birtokra betábláztatták, annak megvételekor tudósitani s őket kielégiteni, vagy azon adósságokat a megvett birtokkal együtt általvállalni, különben habár az egész vételbeli sommát az eladónak lefizette is, mindazon adósságok, mellyek a megvett birtokra különösen valának betáblázva, ezt tovább is terhelik.“

Ez a 21. §. értelme szerint még azon esetben is áll: „midőn az adós valamelly törvényhatóság alatt levő s általános betáblázással terhelt minden birtokát eladja, habár más törvényhatóság alatti birtokai megvolnának is.“

Ezen itt szórul szóra felhozott elvekre alapitott országos hitelt gyámolitja még különösen a legujabb törvényhozás az $18^{39}/_{40}$ 11. t. cz. által, melly szerint az 1836. 20. t. cz-nél fogva behozott szóbeli gyors birói eljárás már nem szoritkozik, mint előbb, 60 ftig terjedő követelésekre, hanem minden „világos adósságokra, valamint azoknak kamatjaira, határozatlan somma erejeig, midőn az adós magát a szóbeli perek birósága alá veti.“

Továbbá a legutolsó országgyülés különös figyelmet fordított a magyar hitel kárával igen elharapózott visszaélésekre: az ugynevezett önkintes birói zárra, moratoriumra és csődületekre; s ezért a 27. t. cz. világ-

gosan rendeli, hogy „az önkintes sequestrumok a birói itéletek végrehajtását nem akadályozhatják; moratoriumok, azaz késleltető parancsolatok pedig csak valamennyi hitelezőnek világosan kinyilatkoztatott megegyezésével adathatnak.“

A csődületről végre a 22. t. czikk egészen az ezt megelőzött betáblázási törvénnyel összhangzólag körülményesen határoz, és igy az ugynevezett titkos hypothekák vagy szabadalmazott követelések szabályozása által (a 81. §ban), a perfolyam siettetése által a törvényszünetek alatt is (122. §.), az irományoknak eredetiben a' váltó-feltörvényszékhezi felküldése által (105. §.) jövendőre mindazon roszaknak eleje vétetett, mellyek a magyar csődületet a becsületes hitelező előtt épen olly félelmessé tették, mint a ravasz adósnak kivánatosak voltak.

A szabadalmazott adósoknak legcsábitóbb ösztöne volt sequestrumokra és csődületekre a pazarul fentartott élelemtartás, mellyből gond nélkül néha még jobban is élhettek, mint saját szabad vagyon-kormányzásuk mellett, mig a becsületes hitelezők sajátjukat nélkülözni, gyakran szükséggel küzdeni kénytettek.

Ezen csábnak ellenáll a 32. t. cz. 12. §a azon világos rendelettel, hogy „csak azon esetben, ha a megbukott, betegség, öregség, vagy testi tehetlenség miatt mindennapi élelmét meg nem keresheti s más egyéb segédeszközei sincsenek élete fentartására, javainak zár alá vétele napjától kezdve a csődületi perek befejezéseig neki a csődületi tömegből a gondnok által időnkint rendesen kifizetendő tartást rendel; ez iránt azonban mind az ideiglenes vagyon-gondviselőt, mind a netalán helyben levő hitelezőket mindenesetre előbb kihallgat-

ja“ azon világos kiszabással, „hogy e tartásnak naponkint legalább 6 krt. kell tennie, de 20 krt. meg nem haladnia.“

Aligha merész azon állítás, hogy e jól kigondolt rendelménynek egyedüli alkalmazása nem egy többévi csődületi pört rögtön vezetné a különben alig várható bevégzéséhez, ha a 132. §. az egész törvényt nem szorította volna a még csak mozditandó pörökre.

Mindez szórul szóra Magyarország uj hiteltörvényeiből szedetett ki, mellyek csakhamar németre is lefordítva és fejtegetve, mindenki által olvashatók; s épen ez, valamint, hogy a bel- és külföldön közönségesen tisztelt nevek, mint például E. és P. herczegeké, nagy, a használt hitelt sokkal fölülmuló birtokkal összekötve, nem szorulnak gyámolra a közvéleményben, kisebb földbirtokosok pedig a külföld hitelét kis tőkékért alig igényelhetik, — hihetőleg azon körülmények, mellyek megfejthetik, a hitelviszonyoknak ezen részint már beállott kedvező átalakulása miért nem terjesztetett el azonnal egyéb utakon is ugyanazon szorgalommal, milylyennel ez, bizonyosan nem gáncsolandó szándékkal, a pia desideriák által nyilvánitott bajokra nézve a mult országgyülés előtt és alatt történt, melly ama jószándéku jámbor ohajtásoknak e leglényegesebb és gyakorlatibb részét olly szerencsésen kezdé teljesedésbe hozni.

A józan, már másutt jó sikerrel valósitott theoria mellett, Magyarország törvényhozói a legujabb tapasztalatokat fogadák tanácsadókul. Még nagy, minden valódi biztosságot nyujtó vagyon mellett is bizonyos tartózkodás volt észrevehető minden legkisebb erőködéstől, olly kötelezések pontos teljesitésére, mely-

lyeknek megvetésére vagy halogatására olly sok eszköz volt kéznél, s mellyeknek ügyes használata által e mellett is gondtalan s elégséges élelemmódot is biztosítani lehetett. Illy praedispositiók ellen most már a 22. t.cz. 100., 122. s különösen 12. §ai olly jól kiszámítvák, hogy sequestrum és csődület, olly körökben, a millyenekben eddig leginkább forogtak, mostantól fogva a legritkábban fordulhatnak elő.

II.

Már az 1839. Századunk 14. számában olvasható: „Minélinkább tagadhatlan igazság az, hogy a' városi telekbirtokosok az érintett, noha hiányos intézkedés következtében sokkal nagyobb hitellel birnak, mint a nemesi jószágbirtokosok, annálinkább szembetünő, hogy ezen utóbbiak a jó példa által ébresztve, az 1723ki 107ik t.czikk. által a fekvő jószág birtokosinak minden különbség nélkül szánt jótéteményével egész kiterjedésében eddig nem éltek.“ — Az $18^{39}/_{40}$ eszt. 21. t. cz. nyilvánosan ezen, a nemesi birtok kárára fenálló különbség kiegyenlítésére törekszik, minthogy e t.czikk. a 15. §ban a betáblázási könyveknek a földkönyvekkeli összeköttetését előlegesen ugyancsak a sz. kir. városoknak parancsolja nyilvánosan, azonban a nemesi birtokra vonatkozólag a 19. §ban permissive következőleg szól: „Ha egyes személyek nemesi javaikra nézve a betáblázásnak módját akarnák behozni, melly a fenebbi §-ok által a kir. városokra megállapíttatott: szabadságukban álland, e végre a megye köz-

gyüléséből küldöttséget kikérni, melly az illető nemesi fekvő javakat hitelesen összeirja és felméresse; melly munkálatot a megye közgyülésére bemutatván, az illy módon hitelesen összeirt és felmért nemesi birtokról egy különös jegyzőkönyv fog a megye által vitetni. A küldöttség munkálódásának valóságáról felelet terhével tartozik."

A mennyiben azonban az érintett hiteles összeirás nem terjed ki a fenforgó jogviszonyokra, illyetén jegyzőkönyvi felvétel csak a mennyiség tárgyában szolgál hiteles értesitésül és valóságul, nem pedig a jogczimre vonatkozólag is, mellyen a birtok valósága alapszik.

Tehát még nincs kiegyenlítve a lényeges különbség, melly szerint a kir. városokban már fenálló (vagy legfölebb két év alatt minden esetre elkészítendő) földkönyv hiteles felvilágositást és bizonyosságot ad a birtokos jogcziméről, minthogy t. i. az ezen könyvbei feljegyzés az egyedüli kizárólagos törvényes mód (és szokásnál fogva rég idő óta az) ingatlan városi javakon jogbirtokot nyerhetni s másokra átruházhatni; mig ellenben nemesi javakra nézve még folyvást nincsenek illyetén földkönyvek, mellyekből az előbbi birtokosok és jogczimeik kitetszenének. E hiányt tehát mindaddig, mig földkönyvek be nem hozatnak, mindaz, ki nemesi jószágokra szerződésekbe ereszkedik, saját körültekintése és óvakodása által pótolni kénytelen leend.

Minden magyar nemesi javak eredeti forrása a szent korona, azaz a király adományozása. Minél közelebb fekszik azon időszak, midőn az adományozás történt, minél kevesebb átruházások történtek más családokra örökös vagy ideiglenes jogczímmel, annál könnyebb a jogviszonyokat teljesen kipuhatolni.

Minden esetre azonban ennek tökéletes kimutatásához kettő kivántatik meg: 1-ör határtalan, minden bizalmatlanságot elszélyesztő készség az érdeklett jószágbirtokos részéről minden szükséges adatok és értesítések nyilvánitására és gyüjtésére; 2-or egy becsületes, a visszonyokat ismerő jogtudós, ki amaz adatokból és értesítésekből a valódi eredményt okvetlen meritni szintolly őszinte szándékkal mint gyakorlati tudománnyal bir.

III.

A' jogviszonyok lehető legpontosb ismeretének szüksége szembetünő, mivel valamint a különböző jogczimek a birtokost különböző módon védik, ugy szinte a biztosságnak, mellyet a nemes jószágrai betáblázás nyujthat, különnemünek kell lennie.

A magyar jószágbirtok különféle nemének áttekintete világosabbá teendi a dolgot.

A királyi adomány legszilárdabb jogot tulajdonit a jószágra, a mennyire egy harmadiknak joga (jus alienum) nem lappang. Mert ha például az ellenmondó bebizonyitná, hogy ő a magvaszakadtnak (deficiens) tartottnak magzatja vagy örökségi joggal biró mellékrokona, vagy hogy a vélt hazaárulásért vagy felségsértésért elkobzással (confiscatio) büntetett rokon s előbbi birtokos e bünt nem követte el: a jószág mindkét esetben a szerzőtől el fogna itéltetni, s ő e helyett a k. fiscustól csak az adománylevélben foglalt sommát

kapni, magában értetődvén a netaláni javitások vagy rontások beszámlálása.

Az adományos bevezetése (statutio) sok szertartásokkal van összekapcsolva, mellyeknek elmaradása a legfontosb következményü. De az, mi gyakorlatilag a leghasznosb lenne, nincs megrendelve, t. i. hogy az adománylevél azon megyében, mellyben a jószág helyezve, őriztessék és földkönyvileg betábláztassék; hogy továbbá a tett ellenmodások mindenki óvása végett azonnal bejegyeztessenek, elutasító itélet után pedig ismét kitörültessenek.

Mindezen ismereteket a tőkepénzes kénytelen önfáradságával vagy magától a jószágbirtokostól, vagy országszerte a hiteles helyeken (loca credibilia), vagy azon itélő székeknél, mellyek előtt e javak iránt per foly vagy lefolyt, megszerezni magának; mert csak ez útakon szerezhetni meggyőződést, fidei commissum-e a jószág vagy nem, csak fiuágra adatott-e vagy mindkettőre, nem emeltettek-e ellenmondások az adományzás ellen, nem folynak-e iránta már osztályperek, vagy legalább nem várhatók-e, s végre mindezen kikutatott viszonyok után mennyire marad még elégséges biztosság az e javakra bár első helyen intabuláltnak?

A királyi adomány után az örökös eladás (fassio perennalis) annyiban szilárd jogczim, a mennyiben maga az eladó a jószágot kétségtelen joggal birta, semmi csalás elő nem fordul, vagy az eladó atyafiai s örökösei az elmulasztott előintés (neglecta praemonitio), meggondolatlan eladás, azaz okozott kár (praejudicium) miatt pert nem kezdenek s kedvező itéletet nem nyernek; minek aztán az volna következése, hogy a vevő vagy annak képviselői a jószágtól elesnének, és

csak a vételsommát (a javítások és rontások beszámításával) kapnák vissza. — Az örökös eladás számos szertartást kiván meg, névszerint hiteles hely előtti authenticatiót (bevallást). De nem szükséges, hogy e hiteles hely épen azon megyében feküdjék, mellyben a javak helyezvék, s hogy az örökös eladásnak földkönyvi betáblázása ott történjék. E tekintetben is tehát mindenki, a mennyiben őt a kérdéses jószág viszonyai érdeklik, az adatokat ön fáradságával gyüjteni s összeilleszteni kénytelen, melly munka azért is terhesebb s szövevényesebb, mivel a kutatások nem csak az eladási tényre terjesztendők ki, hanem sokkal tovább, t. i. egész azon családig, melly a jószágot adomány mellett eredetileg birta, — s annak szilárd adományzási jogának kitudására.

További birtokczim a zálog (pignus contractuale) bizonyos időre, a visszaváltási joggal összekapcsolva, a zálogsomma s netaláni javítások betudásával. A mennyiben itt is, valamint örökös eladásoknál, a rokonoknak engedett előjoguk, elmulasztott vagy nem illőleg történt előintés miatt ellenmondást nem von maga után, s a panaszttevő atyafiak kedvező itéletet nem nyernek, a zálogbirtokosnak szilárd joga van a jövedelmek élvezésére a zálogévek alatt, s mig ő vagy örökösei a zálogsommát s a javítások értékét (ha azok haszonhozók, feltétlenül megengedvék s rontások által el nem nyeletnek) az elzálogolótul vagy örököseitől vissza nem nyeri. — Ezen eladás határozott időre, melly fölülfizetés (auctio) által sokszor meghosszabittatik, magánpecsét alatt történik (sub privatis sigillis) és nem kiván hiteles hely előtti bevallatást. — Az elzálogositott jószágbai bevezetés, azaz annak átadása, a törvényes

bizonyság (szolgabiró és esküdt) jelenlétében történik, de az oklevélnek nyilvános lelétele vagy földkönyvi betáblázása a vármegyénél itt sem következik, s igy e helyütt is megmarad a kénytelenség, ön magának szerezni tudomást minden körülményekről.

Hasonló birtokczim a birói zálog (pignus judiciale), melly a birói végrehajtásból vagy az 1836. 15 t. cz. 18. §. szerinti executionalis eladásból származik, azon különbséggel, hogy illy birói zálog, a rajt heverő somma letéte után, akármikor visszaváltható. A hozott birói itéletnek s az árverési eljárásnak bejelentése s földkönyvi betáblázása a megyénél itt is elmarad. Minthogy azonban illy esetek ujabb időkből szoktak eredni, nem olly nehéz szorosb ismeretet szerezni felőlük. Azonban itt is elővigyázat szükséges, mert az 1840. XXII. t.cz. 123. §. által a fölülfizetési kereset (actio ad superinscriptionem) nemesi zálogjószágoknál el nem törültetett.

Az elzálogosításnak egy neme az olly haszonbérbe adás, midőn a haszonbérlő bizonyos sommát kölcsönöz, mellynek visszafizetése az arendalis évek kiteltével kiköttetik. Noha a haszonbérlő a kölcsön erejeig biztosságot nyujthatna, mégis e sommára nézve az intabulationak nincs helye, mert az 1840ki XXI. t.cz. 6. §. ezt rendeli: „Jövendőre a betáblázásból származó kielégitési elsőbbség az adósnak csak ingatlan javaira terjed. Ingó javakra betáblázást intézni, vagy az ingatlanokra történt betáblázásnak erejét ingókra is kiterjeszteni, ezentul soha semmi szin alatt nem lehet.“ E törvénynél fogva t. i. azt kell hinni, hogy fölül-betáblázások (superintabulationes), millyen például a haszonbérlő ellen az ő betáblázott tőkéjére, meg nem engedtetnek.

A csere (cambium), mint jogczim, nem kiván különös emlitést. Noha itt azon elv divatoz: „A cserében nyert jószág az elcseréltnek természetét ölti fel“ (cambium redolet naturam cambiati) mégis azt kivánja az előrelátás, hogy mind a két jószágról, az elcseréltről s a cserében nyertről, tökéletes ismeret szereztessék, annak megitélhetésére, tarthatni e a cser megsemmisitéséről, s milly következéseket vonhatna ez maga után.

Ha az itt emlitett jogczimek erejénél fogva a tulajdonos nem közvetlen jutott nemesi jószága birtokába, hanem közvetve, végrendelés vagy a nélküli örökösödés (successio ab intestato) által, akkor azon körülmény, hogy Magyarországban nincs birói örökösödési eljárás (Verlassenschafts-Abhandlung) s ennek következtében nem is történik formaszerinti átadása az örökösödésnek (förmliche Erbschafts-Einantwortung) hanem az örökösöknek szabad önkényesen is az örökösödést elfoglalni, ujabb vizsgálatot tesz szükségessé, valljon nem támadott-e már felőle per, vagy nem tarthatnie tőle, s ez milly következéseket vonhatna maga után?

Mindezen törvényes és tényleges viszonyok kikutatása kétségkivül igen fáradságos feladás, s minthogy nem mindenik, ki magyar nemesi javakrai szerződésre hajlandó, egyszersmind jogász is, hogy a dolog fekvését megitélhesse, nem marad neki egyéb hátra, mint feltétlenül bízni egy jogtudós doctrinalis felsőbbségébe, mig máshol, másképen alakult körülmények közt, a sok tudományos, egy harmadik által véghez viendő terjedelmes vizsgálatok helyett, egy pillantás a földkönyvbe teljesen megnyugtató s felvilágositó tudomást nyujt minden megtudandók felöl.

Ha ezt meggondoljuk, mintegy bámulnunk kellene, hogy mégis magyar nemesi javakra vonatkozva annyi szerződés jön létre. A szorosb ismerősök közt uralkodni szokott, néha igazolt, néha megcsalt vak bizodamon kivül, még az is lehet oka az e tárgyban uralkodó némi könnyelműségnek, hogy megszokták már a bonyolódásokat, és hogy minél szövevényesbek és összekevertebbek a körülmények, annál továbbra huzathatik ki a netalán eredendő perlekedés, és minél távolabb és bizonytalanabb a kimenetel, annál könnyebben birathatik az ellenfél jogáról áldozattali lemondására.

De hitelügyeknél, kivált egészen ismeretlen személyek közt kötötteknél, világosság kivántatik meg, olly világosság, mellyet mindenki önmagának, s pedig könnyen, szerezhet. Valamint Magyarország és belviszonyai a külföld, 's pedig még a közel külföld előtt is, fájdalom, kevésbbé ismeretesek, ugy ez, hála, a nemesi jószágbirtok viszonyairól is igy van. A jelen idő azonban mindenek jó s rosz oldalát napfényre hozza, s e szerint elkerülhetlen, hogy olly tárgyak, mellyek a mindennapi ügyekben mindenkit közelebbről vagy távolabban érintenek, olly helyzetbe hozassanak, melly a legfényesb világot kiállani képes. Sok, valóban igen sok történt már e tárgyban az utolsó országgyülésen; az 1723: 107 t.cz. álmából felköltetett ugyan, de csak egy részben ébredett fel teljes lényre, hivatott vissza valódi életre, t. i. csak a szabad kir. városokra nézve, hol a betáblázási könyvnek a földkönyvvel egyesitése, mikép azt már az 1723: 107. implicite (juxta observatam in caeteris caesareo-regiis ditionibus normam etc.) rendelte, legkésőbben két év mulva, azaz 1842ben létrehozandó.

A nemesi ingatlanokra nézve a bölcs törvényhozás, a létező nehézségek tekintetéből, csak engedőleg eljárni vélte tanácsosnak.

Jövő országgyülésen hitelesen meg fog tudatni, használt-e a 21. t.cz. 19. §. a jószágbirtokosoknak, s ama különös jegyzőkönyvek létesitése segitett-e hitelök gyarapulására.

Minthogy mindenesetre a 21. t.cz. 20. §nak ideiglenes állapota rendszeresitettebbnek helyt engedni lesz kénytelen, korszerű lenne talán, hogy mindazok, kik önérdekökben meghivatvák részt venni, közvetve vagy közvetlenül, hitel-intézkedéseink kifejlésében, némelly oda vonatkozó pontokat már előlegesen tegyék bölcs vizsgálataik tárgyává; 's ugyan

1ör. Ha még nincs idején, rendes földkönyveket hozni be általánosan a megyéknél, nem volna-e előkészülőleg megrendelendő, hogy jövendőre a jószágbirtokra vonatkozó minden cselekvények, a helyett hogy akármelly hiteles helyen bevallathatnak, csak azon megyénél, mellyben a kérdéses javak fekszenek, okvetetlen jegyeztessenek fel és tábláztassanak be, s hogy ez intézkedés minden végrendelés melletti s nélküli örökösödésekre, osztályokra, birtokhoz jutásokra, szóval minden birtokváltoztatásra egyaránt kiterjesztessék.

2or. Nem volna-e czélirányos környülállásosan megrendelni, hogy az 1840. 21. t.cz. 19. §ban megengedőleg behozatott jegyzőkönyv, tartalmára s külső alakjára nézve, minden megyében egyformán vezettessék, minthogy a különformaság, kivált más megyebelieknél, kik a náluk divatozó alakhoz szokvák, könnyen bizalmatlanságot ébreszthetne.

3-or. Nem lennének-e, buzditásul ezen engede-

lemmel élésre s a vele összekapcsolt fáradság és költségek pótlásául, némelly kedvezések nyujtandók az illy betáblázó nemes földbirtokosoknak; mi egyszersmind előkészülő bevezetésül szolgálhatna a behozandó általános rendes betáblázásnak? Illy kedvezmény volna például, hogy mindenik, ki egy illy a 19. §. szerint betáblázott nemesi jószágra akármi jogczimből követelést tehetni vél, bizonyos határidő alatt az e jogczímnek alapul szolgáló oklevelet, jegyzőkönyvbei betáblázás végett, előmutatni tartozzék, s vagy azonnal, vagy szinte meghatározandó határidő alatt, a vádat az illető bíróságnak benyujtsa. E határidő a jogczímek természetéhez képest hosszabb vagy rövidebb lehetne; de eltelte után semmi pörnek helye ne lehessen, vagy legalább csak ugy, hogy a betáblázott igényeknek, a mennyire a jószág értéke elégséges, okvetetlen ki kell elégíttetniök. — Hasonló más formábani kedvezés volna, ha a jószágbirtokosnak megengedtetnék, azok ellen, kik ellenmondást betábláztatának, felszólítási vádat emelni, mellyre vélt jogaikat kimutatni kénytelenittetnének*).

4-er. A mennyiben valamelly adós- vagy követelőlevélnek puszta előterjesztése még tökéletesen be nem bizonyitja helyességét s jogszerűségét, további czélirányos kedvezésül szolgálhatna, hogy illy a 19. §. szerint betáblázott javak iránt különbség tétessék feljegyzés (praenotatio) és betáblázás (intabulatio) közt, melly előbbi csak mintegy óvásul (cautela) szolgálna addig,

*) Illy vádhoz hasonló intézkedéssel birunk már ad reddendas contradictionis rationes; mi azonban más esetekben is, például ravasz letiltások ellen, czélirányos volna. Ha e vád jól szabályoztatnék, gyorsabb igazságszolgáltatáshoz is vezethetne, már csak azért is, mert itt a vádlott mint vádló lép fel minél előbbi elintézést nyerendő.

mig a követelés vagy a jószágbirtokos által önkint, vagy a biró által itélet következtében alaposnak el nem ismertetik; az utóbbi, ugymint a cs. k. örökös tartományokban, csak az adós megegyezésével történhetnék ugyan, de valódi tárgyhozi jogot (jus in re) nyujtana.

5-ör. A kamatoknak rövidebb — talán háromévi — elidősülése (praescriptio) szinte célirányos kedvezés volna, kivált a későbben betáblázott hitelezőkre nézve, kik máskép az előttük betáblázott hitelező hanyagsága miatt joguk csonkitását szenvednék, nem tudhatván a hátralevő kamatok mennyiségét.

6-or. Egy toldalék a törvényhez, hogy árva-, alapitványi s más illynemü pénzek kirekesztőleg csak illy módon betáblázott nemesi jószágokra adathatnak ki, szinte hatalmas, e kegyes alapitványok szellemének tökéletesen megfelelő rugó lenne a betáblázások szaporitására.

Ha igy a betáblázási rendszer iránti hajlandóság valahára mélyebb gyökeret verend, mi csak kevés példák által is könnyen fog eszközöltetni, a magyar hitel arany korszaka megkezdődendik. Könnyü leend akkor, egyes kisebb tőkék hozzánk befolyását nagyobb hitelügyek kivitelére is használni, mellyeknél a visszafizetés olly igen könnyittetik, sőt majd egészen észrevehetlenné tétetik. Mert noha illynemü kölcsönöknél már nagy kezesség fekszik az adós hasznában és érdekében, az illy kölcsönügyek kivitele mégis teljesen lehetetlen mindaddig, mig a nagy közönség, önfogalmainak megfelelő módon, legtökéletesb bátorságáról meg nem győzettetik, mi csak kellőleg vezetett földkönyvek hiteles kivonatai által eszközöltethető.

NÉHÁNY SZÓ,

figyelmeztetésül a vérek közt világos öröködés esetében végrehajtandó osztály tárgyában.

Megjelent az 1843-ki Társalkodó 43-ik számában.

Az 1836: 14. t.cz., melly világos örökösödés esetében a' testvérek közti osztályról rendelkezik, bevezetésében nyilvánitja azon czélt: hogy az 1-ső rész 45-dik czíme eseteiben az osztályos vérek közti gyülölködések eltávoztathassanak.

Miben állanak ezen gyülölködések, és legbiztosabban hogy kerülhetni ki azokat ezen uj törvény által, az különösen nincs megemlítve. Örökösödési esetekben gyülölködések leggazdagabb forrása kétségül a birtoknak a jogközösöktül hatalmaskodva s physicai erőszakkal elfoglalása, mire azonban az I: 45. t.cz. alkalmat vagy hatalmat semmi módon nem ad. Az ujabb törvények iránya tehát nem az I: 45. t.cz. ezen rosz következése ellen van, hanem sokkal inkább ezen czím hovatovább elhanyagoltatása ellen, mivel az azon alapuló parancsolatok lassankint kijöttek szokásból, s az önbiráskodás, vérengző esetek, mik közé nem ritkán halál is vegyül, napról napra gyakoriabbak lettek.

A törvényhozásnak illy értelemben vett czélja, hogy t. i. müvelt statusokban nem szenvedhető erőszakoskodásokat elháritson, valóban ép olly bölcs, mint igen dicséretes. Szabad legyen azonban, e méltányos megismerés mellett nem minden gyakorlati haszon nélkül azon kérdést hozni szőnyegre: valljon nem kivána-

tosb lett volna-e az I. r. 45d. czime megujitása, addig legalább, mig a végrendelet szerinti vagy nélküli öröködés tárgyában hozandó uj törvényekre az összes anyag megérni fog? Ezen kérdés legjobban felvilágosul, ha az uj s ó törvények fő vonásit egybevetjük, mik a birókijelölés- s itélet sikeritésében állanak.

Az I. r. 45d. czime szerint a királyi parancs az illető megye fő- v. alispán- és szolgabirájához-, azon esetre pedig, ha több megyében feküsznek a javak, valamellyik itélőmesterhez intézendő. Az 1836: 14d. értelmében pedig azon megye nevez osztoztató küldöttséget, mellybe a javak kebeleztetvék; de ha ezek több megyeiek, vagy a felek szabad egyesség utján, vagy királyi kinevezés jelölnek ki megyét, mellynek küldöttsége az osztályt véghezviendő. Ezt az 1840: 13. t.cz. ugy módositotta, hogy az osztályt szorgalmazó rész mindjárt kérelemlevele beadásakor választ két birót, kettőt szinte az ellenfél, legfölebb tizenöt nap alatt; e négy tag vesz aztán maga mellé elnökül egy ötödiket, s igy összesen öt tag képezi a küldöttséget; ha pedig a felek vagy birák ezen kötelességöket nem teljesitnék, akkor a hanyag vagy makacs helyett azon hatóság, mellynek a küldöttségi tagok alárendeltetvék, vagy annak elnöke választ. Ha azonban egyik hatalmasabb félnek a küldöttségi tagok választására hatása igy némileg paralisálva van is, az 1840: 13. t.cz. által még sem háritattvák el azon körülmények, mellyek igen könnyen előjöhetnek, ha kettőnél több osztályos fél van, s mindegyik részt akar venni a küldöttségi tagok választásában. Ha már most megfontoljuk, mikép ezen esetben az osztályosak egyesülése, egy vagy más módon történendő küldöttségi elnökválasztás, szükség esetén pedig a ki-

rályi kinevezés igen sok időt kivánnak, egy perczig sem kétkedhetni, hogy azon fél, melly rögtönös osztályt komolyan akart, igen hajlandó lesz az I. r. 45d. czime rendelésének adni elsőséget.

A most említett czím szerinti osztály törvényes erejü volt, annyira, hogy második osztály törvény- s okszerü alap nélkül nem történhetett: az 1836: 14d. t. cz. értelmében osztoztató küldöttség végzése pedig törvényes erő nélküli, hacsak az mindkét fél ünnepélyes aláirása vagy az elidősülés törvényes évei alatt folytatott békességes birtoklás által meg nem erősittetik.

De mit használ az illyen, vérengzés nélküli ugyan, azonban elég idő- s pénzvesztéssel járó ideiglenes és azért a tulajdon fogalmával merőben ellenkező birtok, ha idegen önkénytől függő békességes birtoklást tesz föltétül a törvény, s világosan kimondja, hogy az törvényes tekintetbe nem vehető s mig a hosszu harminczkét év el nem telik, érvénytelen marad!

Mellyik előrelátó ember mer ezen jószág iránt a birtokossal bármi czím alatt egyezkedni addig, mig a békes birtoklás háborittatása megtörténhetik s a birtokos kinos bizonytalansága folyvást tart. Valóban ezen szerencsétlen birtokos, kinek árnyék- birtoklata mellett hitele nem lehet s ki, jószágát tekintve, minden közlekedésen kivüli, ha tőle függene, sokkal örömestebb esedeznék az I. r. 45d. czime, mint a szóban forgó 1836. s 1840-iki ujabb törvények ótalmaért.

Ámbár a nemesi javakra nézve még földkönyvek nincsenek, s nincs is mindenkinek módjában s keze ügyében előforduló esetekkor az illető jogczimet alaposan megvizsgálni s fontolni: mindazáltal, a növekedő bizalmatlanság daczára is, illy javakra gyakran köl-

csönöznek s egy- vagy másképen szerződéseket kötnek, kik olly vak hiedelemben vannak, hogy a tettleges birtok törvényes erejü. Pedig olly birtoklás mellett, mellynek alapja jelenleg csak az osztoztató küldöttség határozata, illy vak hiedelem töméntelen kárt, csalást és bonyolultságot vonhat maga után, miket alkalmasint csak olly világos rendelet utján hárithatni el, miszerint azon osztályosok, kik jogaikat az osztoztató küldöttség határzata ellenében fel akarják tartani, köteleztessenek az illető megyéknél ollyan nemleges forma földkönyvet tartani, vagy az 1840: 19., 21. t.cz. szellemével egyezőleg jegyzőkönyvet azon közhirré tétetendő figyelmeztetés mellett vezettetni, hogy az abba jegyzett javak fentartott öröködési igényektől még nem tiszták. Alig kétkedhetni, mikép az 1836: 14. s 1840. 13d. t. czikkeket, mikről valóban azon idő óta többen gondolkoztak s miknek gyakorlati sikeréről számos, szorgalommal összeszedegetett és tán el is terjedt jegyzés vagy adat létezhetik, országgyülésünk többek közt már azért is alapos vizsgálat alá veendi, mivel rendes földkönyvek behozatalát a megyék az 1840: 21d. t.cz. 20. §-ban kétségkivüli czélul tüzték ki, s mivel azt a kor szüksége fölötte kivánja; ezen telekkönyveknek tehát valami előkészület és kezdet által alapját, de szilárd alapját, kell vetni s a kiindulási pontot elfoglalni, mire nézve az örökösödéshez jutás, mint a birtoklási jogczim világos és törvényes constatirozása, legalkalmasb.

Ez már ha a végrendelet utáni s nélküli örökösödés összes anyagja ujonan kidolgozására nem vezet is jelenleg, de legsürgetősb szükséginken segit, s e mellett elejét veendi azon félreértésnek is, mellyet e

szócska „világos“ okozhat, s összeszedett adatok nyomán ítélve, okozott is.

Mivel ugyanis az eljárás örökösödési világos esetekre van szoritva, de ezen kitételt „világos“ törvényesen nem határozták meg: ép azért ezen szó feletti vitát a megye, küldöttség, kanczellaria előtt s legfelsőbb helyen is határozatlan hosszasságra terjedhet, s e miatt a törvénykivüli eljárás, mit a biró, mint már emlitők, tekintetbe sehogysem vehet, sokkal több időt kiván, mint mennyi szükséges egy czélszerüen szabályozott eljárás formaszerinti és határzott itéletére.

Werbőczy sokszor emlitett 45d. czimében ezen kitételt „világos örökösödés“ nem használta, hanem csak azt mondja: hogy az apáról vagy anyáról, de osztozatlan testvérek közötti osztály parancs által szokott s tartozik megtörténni *).

Végre, bármilly csekélységnek tessék is, szembeszökő, hogy a régi törvény egész egyszerüséggel mondja: mikép az osztálynak meg kell történni, ellen nem állván valamellyik testvér ellenmondása; mig az 1836-i s uj törvényhozás a haladó müveltséget meghazudtoló, mondhatni, érzést lázitó physicai fenyegetőzést, t. i. a mivelt világ bármellyik polgári törvénykönyvében nehezen található rémképet — nálunk hatalomkar — szükségkép alkalmazandónak vélte. Ha már, fájdalom, az ellenállást még nem törülték el, vagy illendőbb alakuvá nem módositották; ha ugyanezért mindenütt s mindig — hol csak világosan tiltva nincs — szabados dolognak hiszik, botot emelni a biró ellen; elég lett volna hozzá-

*) Divisio inter fratres carnales et etiam uterinos, non tamen divisos, per litteras praeceptorias fieri solet atque debet — s tovább a 2-ik §-ban: et hic articulus etiam de fratribus patruelibus nondum divisis est intelligendus.

tenni: ellenállásnak helye nem levén; hogy mindazok ellen, kik a törvényeket nem tisztelik, s kik a törvények végrehajtására felhatalmazott tekintélytől a tartozó engedelmességet megtagadják, szükség esetén physicai erő, vagy mint nálunk nevezik, hatalomkar fordittassék, magától értetvén, egyszer mindenkorra; különben a többi azon törvény, mellynek e nyomatékos fenyegetőzés erőt nem ad, üres szóhang s ezen törvények alapjára épitett birói itéletek a feleknek játékul s gúnyul szolgálnának; szabadságukban állván, azoknak engedelmeskedni vagy nem. A miveltség köztünk is annyira terjedt már, mikép minden oldalról emelkedék szó, hogy a testi büntetések az uj büntetőtörv.könyvben vajha eltörültetnének! s ezen haladásról csak a vagyonosb osztály — mellynek körében az öröködési törvények alkalmaztatása legyakoriabb — maradt volna el? és csak ez volna az, mellyet törvények s birák iránti tiszteletre physicai erővel lehetne inditni? Egyébiránt bizton remélhetni, mikép az uj büntetőtörvénykönyvben azok ellen, kik köz s kötelességökben eljáró tekintélyeknek ellenszegülnek, vétségökhöz mért s kielégitő büntetést fognak nyerni.

Mi akar

ŐSISÉG ALATT ÉRTETNI,

s mi volna szükséges, hogy az biztosittassék, azaz igazsággá emeltessék?

Megjelent az 1843-i Századunk 46. számában.

Minél könnyebb e kérdést elvontan s a legátalánosabb vázolatokban megoldani, annál kivánatosbnak tetszhetnék nehány szóban iránta értesülni, mielőtt a még függőben levő életkérdés végképen eldöntetnék, melly tulajdonképen oda irányozva: biztosittassék-e az ősiség, vagy pedig eltöröltessék-e mint biztosithatlan?

Vajha illy értesülések a valódi álláspontra vezetnének, mellyből a tárgy teljes jelentőségében és kiterjedésében leplezetlen mutatkoznék, s vajha illy módon a habozó vélemények e felette fontos kérdés iránt minél előbb s békesen közmegelégedésre megállapodnának.

Az ősiség elve az elődöktül törvényesen öröklött tulajdonnak az önszerzettőli megkülönböztetésén alapul. Ez elvnek legszigorubb következetességében azt lehetne kihuzni, hogy ellentétben a szerzemény feletti korlátlan szabad rendelkezéssel, az örökség minden rendelkezés alól elvonassék, tehát sértetlen és csorbitlan a törvényes örökségre átszálljon.

Hogy azonban még Werbőczy idejében sem vevék az ősiséget olly szigoruan, bizonyitja a P. I. tit. 59. § 9., hol nemesi ős javak eladásáról ezek állanak: Venditio rationabilis aliquando valet, et aliquando retractatur,

necessaria autem semper valet, et semper tenetur, et nunquam invalidatur.

A mostani gyakorlat sem veszi az ősiséget annak legszorosabb értelmében. Mint általánosan tudva, ősi nemes javak minden aggodalom nélkül adósságokkal terheltetnek, mellyek, mennyire a vagyonból kitelik, visszafizetendők; s bárha török vagy saracen s más fogságba esés miatt többé nem olly hamar kénytelen valaki nemesi örökségét eladni, mégis örökös eladások nem lettek ritkábbakká; sőt inkább az érvénytelenitési panaszok, kivált a megsemmitésre hozott itéletek száma, a legujabb időben inkább kevesbedett mint szaporodott.

Ha tehát az ősiségi elv legvégsőbb szigorát akarnók használni, s annak erejénél fogva minden ősi javakat egészen különös nemü, osztályba jövő hitbizományokká emelni, akkor a fenálló törvényekkel be nem érnők, hanem az „ősi“*) kifejezés törvényes meghatározása után egy uj, oda irányzott törvényt kellene hozni, hogy az ősi nemes javaknak csonkitás nélkül kell a törvényes örökösekre szállni, s következésképen azok sem eladhatók sem megterheltethetők ne legyenek.

És e törvény kezessége végett, azaz, hogy igazsággá váljék, továbbá rendes birtoktáblákra és azon törvényes rendelkezésre lenne szükség, miszerint a nemes javak ősi tulajdonságai minden örökösödés beállásával a birtoktáblákba világosau beiktattassanak és feljegyeztessenek.

Tágabb, a jelen gyakorlatnak inkább megfelelő magyarázatban az ősiség a szabad rendelkezésnek csak némi korlátokat vet, a javak könnyelmü megterhelésé-

*) Kelemen következőleg határozza meg: Avitica bona sunt ea, quae a progenitoribus via ordinariae legalis successionis ad nos transierunt.

nek vagy eládásának megakadályozása végett; mi azonban a jelen fenálló törvények által, mint tudva, elérve nincs, részint, mivel e korlátok a törvényekben pontosan ki nem jegyezvék, részint pedig, mivel a helyett hogy az ősi birtokosoktul az áthágás lehetsége előre elvétessék, a törvények megelégesznek azzal, hogy a felelőség utólag a másik alkudó félre tolatik, melly félre az eladás vagy megterhelés okainak kitudása és megitélése méltólag s következetesen teljességgel nem hagyathatik; végre mivel törvényeink, még az 1840. 9. §. 7. cz. legujabb is, az ősiségi jogok megóvását egyedül a családra hagyják, s ha a családi tagok igen távol rokonság vagy más okokból róla nem gondoskodhatnak, vagy azt tenni nem akarják, nincs más valaki, ki hivatva volna, a családot s illetőleg a netaláni ivadékot, mint ősi s utódi gondnok, képviselni. Az ősi nemes javak eladása ellen a családoknak biztositása végett eddig fenálló előintés és a károsodás miatti megsemmithetés (invalidabilitas ex praejudicio) tehát megelőző nemű rendszabállyá volna átváltoztatandó, mire nézve ismét birtoktáblák behozatala és olly törvény volna szükséges:

a) hogy minden törvénykönyvileg okvetlen betáblázandó eladásnál minden előintendőknek azon nyilatkozata a birtokkönyvbe beiktattassék, hogy vásárlási előjogukra igényeket tartani nem akarnak; továbbá

b) hogy, miután a jogsérelem az eladás nem létező okszerüsége- vagy szükségéből áll, annak megtámadása és az ősiségi kötelék megovása végett ugynevezett ősiségi vagy utódi gondnok felállittassék; hogy annak az eladás megengedhetése iránt az ellenmondási perben (instituto contradictorio) történt kihallgatása

felett a birtokkönyvet kormányzó hatóság által formaszerinti határozat hozassék, s hogy ez igenlő (affirmativ) itélet azután az eladási oklevéllel együtt mindenkorra birtokkönyvbe iktattassék.

Azonkivül még különös törvényre volna szükség, melly azon eljárást szabályozná, melly az ősiségi köteléknek felbontásánál, mint p. o. az 1840 7. t.cz. 9. §. esetében, követendő volna, valamint minden más esetekben is, hol aequivalensseli helyettesités az utódi gondnok megegyezésével forog fen.

Az ősi javak szándékos terhelése ellen az eddigi törvények szinte nem elégségesek. A zár alá tétel közönségesen csak akkor történik, midőn a pazarlás nyilvános, tehát többé kevés vagy épen semmi meg nem menthető; a szerzeményből kiegészités csak akkor történhető utólag, ha szerzett birtok valóban találtatik.

Hogy tehát az ősiség e tekintetben is biztosittassék, igazsággá emeltessék, uj törvényekre volna szükség, s pedig

a) annak meghatározása, milly esetekben átaljában, s milly értékig — p. o. annak harmadáig — terheltethetők az ősi javak, vagy

b) olly rendszabály, hogy az ősi tulajdon megterhelésére a birtoktábla általi feljogositás és olly eljárás, minő a b) alatt az eladásnál említett, legyen szükséges;

c) rendelkezések a kiegészitésre, mihelyt szerzett tulajdon mutatkozik, vagy pedig az ősi tulajdon lassankinti egyéb tehermentesitésére.

Ha azon hatóságoknak, mellyek a birtoktáblák élén állanak, határtalan hatalmat engedni nem akarunk, ha az aliquando valet, aliquando non valet-et ismét be-

hozni és érvényessé tenni nem kivánjuk, ugy a törvényeknek, mellyek itt csak általján érintvék, részletekbe kell bocsátkozniok. Hadd próbálják e szerfelett nehéz feladaton nagyobb tehetségek erejöket.

E futólagos értekezésben, melly sem az ősiség mellett, sem ellene szólni nem akar, egyesegyedül azon szándék uralkodott, pár szóval kimutatni azt, hogy a fenálló törvények az ősiségnek akármilly értelembeni fentartására elégtelenek, s hogy tehát, ha az ősiséget igazságnak lenni akarjuk, a régi törvényeknél meg nem állapodhatunk, hanem egynél több uj törvényre, kiváltképen az országban még hiányzó egy lényeges intézetre, azaz jól rendezett birtoktáblákra, van szükségünk*).

*) Az 1840 21. t.cz. 11. §ban minden szabad királyi városnak meghagyatik, hogy a betáblázási könyvet telekkönyvvel egyesitsék, s azon királyi városoknak, mellyekben még telekkönyv nem létezik, két évi határidő engedtetik, melly alatt azt okvetlen elkésziteni, rendbe hozni s a betáblázásokkal összekötni kötelesek. A nemesi birtokkönyveknek hason módoni behozatalát csak általán kimondani, s minden egyebet a kivitelre bizni, más okokon kivül már azért sem tartathatik elegendőnek, mert a birtokkönyvek czélja, valamint a városi telekkönyveké, irántoki szilárd bizodalmat, még pedig határaikon kivül is, megkiván, ez pedig csak a mindenütt egyenlő határozott formák fenállásán és pontos megtartásán alapulhat.

ADALÉK

az ősiség értelmezéséhez.

Megjelent az 1843-ki Századunk 53-ik számában.

Ki szándékosan be nem akarja hunyni szemeit azok ellenében, mik körülötte naponkint történnek, alig találta egészen ujnak a Századunk 46ik számu rokonczikkében foglalt azon állitást, hogy „a létező törvények nem elégségesek az ősiséget bármilly értelemben is föntartani, s hogy ennélfogva ha az ősiség „igazság“ akar lenni, — a régi törvények mellett nem maradhatunk, hanem némelly uj törvényekre, különösen pedig az 1723 : 107. t.czikben már megigért, az országban mindazáltal még most is hiányzó lényeges intézményekre van szükségünk, t. i. jól rendezett birtoktáblákra.“

Ha most már a minden esetre közelébb fölállitandó birtoktáblákra nézve az ősiség természetét magokon viselő nemesi birtokok tulajdonosainak szabadon hagyatnék, azoknak ősi természetét valósággal s olly módon föntartani, hogy — a mint már az ősiség értelme megállapittatnék — e birtoktulajdonokat vagy egyáltalán ne lehessen megterhelni, vagy pedig csak az ősiséggondnok előleges tudomása és fölhatalmazása szerint; igy mindazon nemes földtulajdonosok, kiknek az ősiség szivükön fekszik, az ősiségnek quasi-fideicommissum-szerü természetéből folyó, s e lapok 46-ik számában érintett uj törvényes intézkedések, a birtoktáblákba történendő szükségképi beiktatások, s megterhelés

és eladás elleni megelőző ovatosság által, nemcsak megcsorbitását vagy gyengitését nem fogják szemlélhetni az ő tulajdonuknak, sőt méltó hálára lesznek kötelezve azon elővigyázó törvényhozás iránt, melly az ő ősi javaiknak, a magok által ohajtott védelmet a 46-ik számban kimutatott egyedüli uton és módon megadni s hathatósan biztositni nem vonakodik. Minthogy azonban más oldalrul az ősiségnek igazsággá emelése által, illynemű javak sajátképen a hitrebizottság bizonyos nemévé alakittatnának át, következőleg annak mostani tulajdonosainak egészen uj, vagy legalább szükebb korlátok szabatnának: szintolly következetesnek sőt igazságosnak fogja találni bárki, hogy a törvényhozás, melly az ősiségnek hathatós védlete által az egyik rész kivánatának olly készséggel eleget tön, — a többi nemes földbirtokosokra nézve, kik az uj hitrebizottságszerű korlátokat nagyon szüknek találják, erőszakot ne kövessen el, sőt inkább a már ugyis biztositatlan ősiségi kötelékeket határozottan fölbontsa, mintsem tovább is egykedvüleg nézze a mohosult törvények ócsárlatát és lealacsonyitását, mikép a már teljesen megtágult kötelékeket mindenki tartózkodatlanul lehányja, sőt azok ugyszólván darabonkint magoktul is lehullanak.

A törvényhozás, melly e szerint az ősiséget sem az egyiktül erőszakosan el nem venné, sem a másikra lényegesen megváltozott természetében rá nem erőszakolná: illy módon az igazságos, mindkét részt kielégitő középletet fogná tartani. Az ősiség életkérdése fölötti minden harcznak eleje volna tehát véve; s a 46-ik számban már megemlitett biztositéki szabályokon kivül azok iránt, kik javaikban az ősiséget föntartani ohajtanák, — csupán arra az egy kérdésre szoritkoznék még

a törvényhozás föladata: valljon kell-e, s minő szabályokat kell fölállitani azok részére, kik az eddig lazán fönállott ősiségi elvnél fogva, bármi módon keletkezett igényekkel, vagy igazságos reménylettel birnak és birhatnak.

Ha az e tárgyban nyilatkozott eddigi magánszózatok között sem találkozék egy is, melly az ősiség eltörlesztését visszaható erővel sürgette volna: annyival kevesbbé várhatni ezt a törvényhozó test igazságától, melly az ősiségbül eddig származott jogokat, igényeket, sőt még jövendői reményleteket is sértetlenül épségben föntartani minden módon ne igyekeznék.

Az ide czélzó részletes szabályok elválaszthatlan kapcsolatban állanak a létrehozandó birtoktáblákkal, s a mint egy részről e kapcsolat által minden eddig kifejlett ősiségbeli igény vagy jövendőbe kiható reménylet, eddig nem létezett, nem is ismert biztositékot nyerne, ugy más részről a nemes földbirtokosokra nézve is ollyanok leendenek e szabályok, hogy az azok jogszerű volta iránti bizodalom, — mellynek mind a tulajdonos, mind az általános forgalom (Verkehr) nagy kára nélkül sokáig függőben s kétességben maradni nem szabad, — minél rövidebb idő alatt szilárdittassék s mindenkorra megerősitve legyen.

Illy mindkét részről érdekek igazságos tekintetbe vételének általánosan talán a következő intézkedések felelnének meg:

1) Mindazon öröklési, osztálybeli, visszakövetelési igényeknek, s általában bármi nevü jogoknak, mellyek az eddig fönállott ősiségi elv szerint nemesi ingatlan javak iránt foganatosittatni szándékoltatnak, bi-

zonyos megállapítandó idő határaig — birtoktáblai bejegyzés végett illően föl kell jelentetniök.

2) Azon megterhelések, elidegenitések, vagy bármelly változtatások, mellyek ezen időhatár elmultával a birtoktábla előtt kellő módon történtek, minden más — utóbb jelentendő — igényeket szükségképen megelőznek, s azokra nézve törvényszerűleg sérelmesek (praejudiciosusok) lennének.

3) Az igények természetének különfélesége szerint hosszabb vagy rövidebb uj időhatár után, mulhatlanul bekövetkezendő megsemmisülés föltétele alatt kötelességökben álljon az illetőknek, az e végre megbizott törvényszék vagy bíróság előtt keresetet inditani, s ezt oklevélszerűleg alapositni.

4) A bíróságok előtt keresetbe vett igényeket a kérdéses javakra nézve az 1ső számban megirt módon s 2ikban nevezett sérelem-bekövetkezhetés súlya alatt, birtoktáblailag be kell jegyeztetni.

5) Szabad legyen az illető jószágbirtokosoknak is mindazok ellen, kik az ő javaikra igénnyel állanak elő, panaszos- vagy vádlóképen lépni föl, s illy fölszólító panasz által a követelt jognak bebizonyitására örökös elhallgattatás büntetése alatt is szoritani az igénylő felet.

6) Az ősiség elvébül támadandott mindennemü pereknek minél gyorsabb lefolyása végett szükséges lenne a) az eljárásbeli szükségtelen hosszadalmaknak lehető legnagyobb mellőzése; b) a felek saját érdekében állandó gyorsitásnak különös módok általi eszközlése; és a körülmények szerint d) az e perek elitélésével foglalkodandó bíróságoknak, vagy ezek tagjainak szaporitása.

E nemű, itt csak érintőleg s általánosan fölmutatott, a körülmények szerint még részletesebben kifejthető szabályok szerint, a nemesi földbirtok, az országos hitelnek kárával rajta fekvő nagy halmazatu perektől rövid idő alatt s mindenkorra annyival bizonyosabban megszabadulna, mennyivel bizonyosabbnak látszik az, hogy a nemes birtokosok legnagyobb része serényen használni fogná az ősiség engedélyezett megszüntetését; azokra nézve pedig, kik az ősiség elvét az uj biztositék mellett föntartani kivánnák, illyen perek a Sz. 46-ik számában érintett előovatosságbeli átalakitásuknál fogva mindig csekélyebb számmal és kevésbé bonyolódottak lennének, s mint a birtoktáblai hatóság körébe utasitottak, a másnemű perekkel foglalatoskodó biráknak terhére nem szolgálnának.

MAGYARORSZÁG

LEGUJABB HITELTÖRVÉNYEI,

jelesül az 1836: 20. és 1840: 11. t.cz.

Megjelent az 1843-ki Századunk 54-ik számában.

Kisebb érdekű keresetekben a perlekedők terhelteté-vel egybekötött és gyakran a per tárgya értékét felülmuló költségek elháritása tekintetéből, szóbeli birásko-dásnak a felek által kikötött választottsági megbirálás esetén kivül is, az 1836-iki 20-ik t.czikk által egy különnemü igen rövidútu szóbeli perlekedés hozatott be mindenféle világos és nyilvános, 60 forint somma értékét felül nem haladó, és nyomban vagy ujabb tettekből tisztára hozható keresetekre s ezeknek járulatjaira nézve.

Az 1836-ki törvényhozás figyelmét bizonyosan nem fogta elkerülni az, hogy a dolog rendes menetele szerint az általános szabálynak már csak azért is meg kell előznie a kivételt, mert a jó szabály a kivételt igen könnyen feleslegessé teheti; azonban a körülmények összetódulása miatt alkalmasint lehetetlen volt akkor az egész köztörvénykezési eljárást rögtön egész kiterjedésében felfogni s ugy elrendezni, hogy az az alakszerűségek és pörorvoslatok lehető minimumára szorittatván, egyszersmind a lehető legkisebb idővesztést és költekezést is huzza maga után.

A szükségtől kényszeritve tehát a törvényhozás, az 1836: 20. t.czikkben egyelőre csupán az olly csekélyebb követelésekre szoritkozott, mellyeket az arány-

talan költségek miatt különben meg sem lehetett volna perelni, az adóssági közönséges eljárást, valamint általában az egész törvénykezés rendszeres átdolgozását pedig alkalmasabb s kedvezőbb időre tüzte ki.

Mennyiben felelt légyen meg valójában az 1836: 20. t.czikk a maga kivételes czéljának? jogszolgáltatás-statistika hiányában nehéz volna tényleges adatok után megitélni; de nem igen kiván különös mutogatást, hogy a mit a német batka-eljárásnak (Bagatell-Verfahren) nevez, a csekély követelésekre nézve a szigoru észtan szerint vagyis „a priori“ nem lehet védelmezni, mert a birói megismerésnek könnyű vagy nehéz volta a világos adósságoknál nem függ szükségkép az adósság mennyiségétől, aztán mert valamelly követelés nevezetessége vagy csekélysége mindenkor viszonos (relativ) és végre mert az igazságszolgáltatás hivatása nem az, hogy jótékonyságait egyremásra, hanem hogy kicsiben mint nagyban, szegénynek mint gazdagnak, mindenkor ugyanazon egy helyes mérték szerint ossza.

Miután pedig a hitelezőnek mindig legkedvesb a legrövidebb eljárás s az 1836: 20. t.czikket oda is lehet magyarázni, mintha a szóbeli eljárás kötelezése egészen szabad volna, az adóssági követelések nagyobb része csakhamar, majd várt sikerrel, majd a nélkül, szerződésileg ezen rövid utra huzatott; mi az egy fontosabb kivételes hiteltörvénnyel t. i. a váltótörvénnyel foglalkozó, tehát a köztörvénykezési eljárás rendszeres szabályozásában ismét meggátolt 1840-ki törvényhozásnak egész készséggel fogadott alkalmat szolgált arra, hogy akkor még az emlitett 1836: 20. t.cz. kijebb terjesztésével megelégedjék.

Igy jött létre az 1840: 11. t.cz., mellynek rövid

három szakasza, különösen a második és harmadik, tartalomra fontos és méltó, hogy közelebbről felvilágittassék.

Az 1-ső §-ban 200 forintra minden feltétel nélkül kiterjesztett szóbeli biróság, a 2-ik §-ban feltételesen, ha t. i. a szóbeli eljárás köteleztetik, határozatlan summa erejéig tágittatik. Miután tehát az 1836: 20. t.cz. más nemesi szóbeli biróságról mint a szbiróiról, különösen az alispánérul és kerületi tábláéról, világosan nem emlékezik, vitatni lehetne: valljon szabad kötelezés utján lehetne-e az alispán és kerületi tábla előtt is szóbeli sommás pert folytatni, és az e részbeni kétség, a naponkint mindinkább elharapózó bizodalmatlanság miatt, mellynél fogva a szóbeli per kötelezése nem sokára még becsületes emberek közt is mintegy rendes szabállyá fog válni, rövid idő alatt azon igen kellemetlen következést fogja szülni, hogy a különben is eléggé elfoglalt szbirákra képtelen mennyiségű világos adóssági perek fognak halmoztatni, mit hogy megbirhassanak, a már magában is felette rövidútu eljárást talán még felebb potenczirozni lesznek kénytelenek *).

Távol legyen, hogy a szóbeli eljárás ellen általában akarnánk szólani, sőt inkább a leghőbb pártolói vagyunk a szóbeli törvénykezésnek, de csak ollyképen, hogy a birónak tehetségében, szabadságában álljon, szükség esetében a per tovább folytatásának irásbelivé átváltoztatását elhatározni, sőt a kezdendő uj perrel együtt járó, és költségvesztesség megkimélése tekintetéből ő arra illetőleg köteleztessék is; mert az eljárás

*) Az idei Társalkodó 44-ik számában jun. 4-rűl egy a plana successiorul értekező, jó szándokú czikkely végén, a szóbeli rövidútu perekben elterjedni kezdő sok irkálás ellen elmeltetik panasz.

módja nem függhet csupán a peres felek akaratjától, hanem részint általában a törvény, részint in concreto a biró által meghatározandó.

A köz nyelven forgó jog-axiomával „pacta paciscentibus legem ponunt“ merőben ellenkezőnek, vagy legalább ujnak látszhatik ez állitás; legyen tehát szabad nehány szóval még mellette maradnunk.

Minden birói eljárásnak az a czélja, hogy a fenforgó peres kérdés annyira felvilágosittassék, miszerint iránta szilárd itéletet lehessen hozni *). Az egyik peres fél, képzelhetőleg a panaszló, természetesen a legrövidebb, a másik ellenben, képzelhetőleg a panaszlott, szinte olly természetes ösztönnél fogva, a leghosszadalmasb eljárást ohajtja; az eljárást tehát lehetetlen a peres felek illy egymással egészen ellenkező czélzataik szerint, hanem csupán és egyedül a köz igazságszolgáltatás érdekében szabályozni. A mennyire e részben a törvény kelletinél tovább terjeszkedik, szükségkép csűrés-csavarásokra ad alkalmat; a mennyire kelletinél kevesebbet teszen, elhirtelenkedést szül, mi a régi példabeszéd szerint mostohája az igazságnak.

De lélektanilag tekintvén is a dolgot, a rövidútu eljárásnak azon divatos egész sereg lemondások melletti kötelezése, főkép adóslevelekben, bizonyosan nem a kölcsönvevő szabad megegyezéséből ered, hanem azon kényszeritésből, mellyet a kölcsönadó hajthatlan akaratja és saját maga elkerülhetlen szüksége nyakára

*) Minden jog iránti harcz vagy pör csak annyiban és addig becsületes, mig a fél önmaga át nem láthatja jogtalanságát. Ha minden ember becsületes volna, csak kevés és igen rövid perek támadnának; hogy pedig ez nem igy van, nem épen egyedül az ember roszra hajlása az oka, hanem a törvények czéliránytalansága is, mellyek lehetővé teszik neki a becsületlenséget is könnyü szerrel hasznára forditania.

tol. Az illy kényszeritésnek azonban a törvény nem nyujthat segédkezet, mert a kölcsönadó vagy azért köti ki a kivételes eljárást, mivel a köztörvényi vagyis az ugynevezett rendes eljárás felette hosszas és fogásokkal teljes; vagy csak azért, mivel adósa elitélése felől minden esetre teljes biztosságban akar lenni, s őt e végett annak idejében már féken akarja a biró elébe vezetni. Az első inditó ok fenhangon és elutasithatatlanul kiált a törvényhozókhoz, hogy a köz adóssági perbeli eljáráson haladék nélkül javitsanak; a második pedig a legkörmönfontabb német rejti magában minden kigondolható uzsoráskodásnak, melly sokkal károsabb, hogysem tovább türni lehessen, annálkevésbé pedig, hogy még pártoltathassék is a törvények által.

Ha a köz hitel szilárditására netalán szükségesnek találtatnék a közönséges adóleveleknél, körülbelül ugy, mint a váltóknál, az irás tartalma elleni bárminemű kifogásokat, ezek között még az érték átvétele irántit is (exceptio non numeratae pecuniae) teljesen eltiltani, vagy legalább nagyobb vagy kisebb mértékben megszoritani, inkább történjék ez világos törvény által általában, hogysem csak kivételképen épen ott ne adassék hely a lehető kifogásoknak, hol azoknak már a szerződésben féltékeny örködéssel történt elháritása igen alapos gyanut gerjeszthet, hogy jog s igazság szerint valóban előadathatnának.

Igy az ellenkező esetben is, ha t. i. némelly nyomos okok, mellyek a szigoru igazságszolgáltatás körén kivül esnek, azt kivánnák, hogy az adósra is legyen egy kis engedékeny tekintet, sokkal czélszerűbb, s a törvények valamint a birák tekintélyével is sokkal egyezőbb lenne megengedni a bíróságoknak, hogy az

adós részére némelly, a körülményekhez mért, méltányos, aránylagos, határidőket ajánlhassanak, sőt szükség esetére birói határozat által is adhassanak, hogysem az eddigi rendes köztörvényi eljárás gyakorlata szerint az adósnak egészen szabad szakálára hagyassék a türelmes igazságszolgáltatással kénye szerint boszantó játékát űzni s illy módon magának ön hatalmával előreláthatlan időhatárt szerezni.

Az 1840: 11. t.cz. harmadik és utolsó §-a végre a szóbeli eljárást szinte 200 frtig, a világos adósságok kamatjaira is kiterjeszti, midőn a tőkét a hitelező felmondani nem kívánja.

Itt az a kérdés áll elő: mikint kell tulajdonképen érteni e törvényt? Alkalmasint nem máskép, mint, hogy ezen szóbeli eljárásnak csak akkor legyen helye, midőn az adós a tőke valóságát nem tagadja, tehát az egész per csupán a körül forog: valljon átalában van-e helye vagy nincs a kamatoknak, s valljon az elsőbb esetben kellőleg lefizettettek-e vagy még hátra vannak?

Azon más magyarázatot, hogy semmit nem tekintve a tőke önkénytes elismerésére, a kamatokat 200 forintig minden esetre, ha e tőkének szóbeli pörrel való kereshetése világoson kikötve nem volna is, meg lehet szóbeli pörrel keresni és megitéltetni, ezen 11: t.czikk többi rendeleteivel semmikép sem lehetne összeegyeztetni; mert csupán magoknak a kamatoknak odaitélése, a nélkül hogy a bíróság eleve a tőke valósága iránt is kimondaná itéletét, ott hol azt az adós tagadja, jogtanilag nem képzelhető; azon esetben pedig, ha csupán évnegyedes 200 fra menő kamatok követeltetnének, minthogy ezek körülbelül mintegy 13,300 forintnyi tőkének felelnek meg, az itélet nyilván tul terjeszkednék

az 1-sö §-ban feltétlenül csak 200 forintnyi tőkére szoritott szóbeli biróság hatáskörén.

Semmi esetre sem volt volna felesleges egy kissé szabatosabb alakba önteni e szakaszt, mert a mostani állásban némi ötletdús capitalista könnyen megkisérthetné a maga külszinleg világosnak látszó tőkéjének 200 forintot fölül nem haladó kamatjaira nézve a szóbeli perhez nyulni, miszerint igy mesterségesen eleve megkészitse magának azon szilárd alapot, melly ama tán nem épen egészen tiszta eredetü tőkéje késöbbi könnyebb behajtására olly igen kivánatos és hasznos leszen.

MAGYARORSZÁG

LEGUJABB HITELTÖRVÉNYEI,

jelesen az 1836: 15. t.cz., a' pénzbeli elmarasztalást magokban foglaló birói itéletek végrehajtása modjáról.

Ezen törvény rendeleténél fogva a pénzbeli birói marasztalásokat olly módon kell végrehajtani, hogy a nyertes fél, nem mint ezelőtt, a marasztaltnak vagyona általadása útján, hanem készpénzzel elégittessék ki; mi végett a marasztalt félnek vagyonából, a mennyi az egész marasztalás kielégitésére szükséges leend, árverés útján eladandó.

A hitelező javára e képen megváltoztatott végrehajtási eljárás valamint a magyar hitelt átaljában, úgy különösen a nemesi rendbeli adós hitelét tetemesen előmozditaná, ha ezen t.czikknek a 18. és 20. §-ban foglalt részletes határozatai a nemesi javak eladásából várható készpénzajánlatot rendkivül le nem nyomnák, és igy a nemesi rendbeli adós fizetési tehetségét szerfelett nem silányitanák.

Ugyanis a 18. §-nál fogva az illy árverés utján szerzett nemesi ingatlan javak a legtöbbet ígérőnél csak birói zálogképen maradnak, ki azokat a 20. §. szerint csupán olly joggal birhatja, millyennel azok az előbbeni birtokos kezén valának, és másoknak azok iránti jogai illy birtok-változás által semmiképen sem csonkittathatnak.

A midőn e szerint a zálognak visszaváltása mindenkor meg vagyon engedve, a midőn továbbá a má-

soknak ez iránti nem nyilvános s nem is könnyen kipuhatolható jogai alattomban folyvást fenmaradnak, a megvásárlandó haszonvételnek tartósságát, s az egyedül physikai kézentartást (physica detentio) képező birásnak voltaképeni belső becsét, még csak hozzávetőleg sem lehet néminemű valószinüséggel felvetni; s ezen két, illy lényeges viszonyban létező bizonytalanság, mintegy rémületes tartózkodást okoz az e féle ingatlan javak megszerzésétől, ezeknek a valódi törvényes érvényességéhez képest meg nem határozott (ki nem számitott) — s a lappangó idegen jogok miatt nem is egy könnyen meghatározható — értékét aránytalanul s annyira lenyomja, hogy a zálogtárgyat, mellynek értéke három, négy ezer forintra menne, miután a hitelezőnek készpénzzeli kielégittetése feltétlenül megrendeltetett, talán 1000 forintnyi ugy szólván gúnyajánlatért (Spottpreis) is oda kell adni, a nemesi rendbeli adósnak elkerülhetlen megromlására, kinek vagyonának s előbbi jövedelmének illy érzékeny kisebbülése után, kilátása alig marad, nem sokára ismét annyi erőre vergődhetni, hogy az időközben elsilányitott zálogjavat egy költséges és könnyen huza-vonható pör útján visszaválthassa *).

*) A nemesi javaknak gyakran előforduló elzálogoltatása miatt haragra lobbanván Werbőczy az I. Rész 80. czimében ezt irja: „et quamquam jura possessionaria impignoratitia nedum possidere aut gubernare damnabile salutique contrarium, verum etiam de illis aliquid scribere formidabile videatur; quoniam tamen leges imperiales atque civiles ejus usum admittunt, ideo in hoc Regno, partibusque sibi subjectis usus iste perniciosus multum inolevit, incrementumque grande coepit; ut si quosdam poena generalis decreti super ea re inter caetera editi non perterreret etiam deposita et persoluta pecunia eis debita, bona et jura ipsa impignoratitia remittere nusquam curarent, sed in perniciem animarum suarum quamdiu possent, ea detinerent.“ A következő 81-ik czimben a hitelezőre vagy

A' 18. §-ban gyökerező baj könnyen, s mindenkinek károsítása nélkül teljesen elhárítható lenne. Mert a hitelezőnek, kit minden esetben készpénzzel kell kielégíteni, tökéletesen mindegy, bármelly módon szereztetett légyen az; az adóst illetőleg pedig nincs elegendő ok arra, hogy ő a végrehajtás miatt szükségessé vált eladásnál jobban korlátoztassék, mint az bármelly önkénytes eladásnál történik, melly eladást, az eladó tulajdon körülményeihez s a vevőnek nagyobb hajlandóságához képest az eddigi törvények akár határozott vagy határozatlan időre, akár örökösen is átalánosan megengedik.

Azonban nem szinte olly könnyen elmellőzhető a 20-ik §-ból kerekedett baj; mert hogy a vevő erősb jogot nem nyerhet, mint a mellyel az eladó birt, természetesen következik az idegen jogok sérthetlenségéből. Melly sérthetlenséget az idegen jog nyilvános kimutatására szoritani, a törvényhozó hatalmában és kötelességében áll; nehogy különben a birtok törvényszerüsége örökös kétségben ingadozzék, és ez által annak értékével a tulajdonos fizetési képessége is mód nélkül megrövidittessék. Ezen a 20-ik §-ban gyökerező

zálogolóra vonatkozólag következő definitio olvasható: „Impignoratio est juris alieni cum fructuum perceptione et capitalis summae repetitione pernitiosa damnabilisque ad tempus detentio;" s alább mondatik: „Et haec definitio non eo tendit, ut fructus et utilitates bonorum pignoratorum quispiam percipiat, et insuper capitalem quoque summam repetat, sed potius ejusmodi repetitionem et usum confundit, atque damnat. Nam si quis hoc modo bonis pignoratis utitur, usuram palam committere dignoscitur." Természetesen ezen keserű kitörések alkalmával Werbőczy szeme előtt nem tarthatta az 1836: 15. t.czikkelyt, mellynek 18. és 20. §§. szerint egy nemesi végrehajtásbeli zálog megszerzése semmi egyéb nem lehet, mint jövedelmes haszonvételnek lehető leghosszabb ideig élvezhetésére számitott, merész szerencse-üzés (aleatoria speculatio).

második bajon tehát egyébkint segiteni nem lehet, mint a nemesi birtok tökéletes nyilványban tartása (evidentia) által, és pedig nem csak a birtok mennyiségére, hanem jog minőségére nézve is, és ezen nyilvánban tartás csupán és egyedül rendes nemesi birtokkönyv (Landtafel) által eszközölhető.

A mennyiben tehát ezen nemesi birtokkönyvek általános behozatala, jóllehet azoknak szüksége nagy mértékben mutatkozik, a jelen országgyülésen még meg nem rendeltetnék; a mennyiben továbbá olly birtokosok javára, kik jogczimeik felfedezésétől nem tartózkodnak, a nemesi birtokkönyvek iránti engedőleges intézkedésre nézve egy tökéletes s az 1840: 21. t.czikk 19-ik §-át kiegészitő törvény még nem alkottatnék: akkor legalább az 1836: 15. t.czikk 20-ik §-ban gyökerező, a nemesi rendbeli adósra nézve ollyannyira nyomasztó bajnak elmellőzése tekintetéből, s egyszersmind a jövendőre általánosan behozandó nemesi birtokkönyvekhez mintegy lassankinti előkészületül, bátoritó s felette hasznos kezdetet a birói végrehajtáskor közbejövő birtokváltozásoknál kellene tenni.

Az e részbeni intézkedéseknél általában kettős czél volna figyelembe veendő: u. m. a végrehajtás alá került adósnak érdeke, s azoknak érdekei, kiknek a zálogvagyon irányában létező jogkövetelésük még elkülönözve nincsen. A részletes rendelkezések körülbelől a következőben összesülnek:

1. Minden a foglalás alá került nemesi vagyon iránti jogkövetelés, akkor is, a midőn az már törvény utján keresetbe vétetett, az árverést megelőző összeirás alkalmával mulhatlanul bejelentendő.

2. Az illyes jogkövetelés a meghatározott idő-határkori árverés alkalmával oklevelekkel támogatandó.

3. Kétségtelen követelések vagy elkülönöztetnek, vagy pedig a zálogtárgyat törvényszerüleg terhelőknek nyilvánittatnak, s ez értelemben arra forma szerint betábláztatnak.

4. Oklevelekkel elegendőleg nem támogatott kétséges jogkövetelések csupán feljegyeztetnek, azaz praenotáltatnak.

5. Az e féle praenotatio a forma szerinti betáblázástól annyiban különbözik, hogy az hypothekai erőt csak akkor nyer, a midőn a feljegyzett követelés oklevelekkel kimutattatott.

6. E szerint a zálogtárgyért lefizetett vételár, mint forma szerint betáblázott tétel, a csupán feljegyzett követeléseket megelőzi, s ezeknek praejudicál törvényszerűleg.

7. Miután a vevő a végrehajtás alá került javat jó lélekkel (bona fide) nyilvánosan megvette, az időközbeni haszonvételnek megtérítésével semmi esetben sem terheltethetik.

8. Ha mindenek előtt a kikötött (határozott vagy határozatlan idő alatt történhető) visszaválthatás mellett megkisért árverés alkalmával a becsárt meghaladó vételár nem ajánltatik, akkor a foglalás alá került adósnak szabadságában áll, az árverést eképen, a visszaválthatás fentartásával a becsáron alul folytattatni, s a hitelező tökéletes kielégitésére az árverésből bejött pénzmennyiségből netalán még hiányzó készpénzt felülfizetni, vagy pedig az árverést a visszaválthatlanság (perennalitas) kikötése mellett eszközöltetni.

9. Ha ezen, a visszaválthatlanság feltétele alatt

folyamatba vett árverés alkalmával szinte nem találkoznék, ki a becsárt meghaladó ajánlatot tenne, akkor először is a 3-ik pontban említett betáblázott követelőknek, követeléseik nagyobb értéke szerint, ezek után a hitelezőnek, kinek részére a foglalás történik, végre a csupán feljegyzett követelőknek vagyon joguk, a zálogtárgyat becsárban, örökösen s visszavonhatlanúl maguknak általadatni.

10. Ha ezen előjoggal élni egyik sem akar, akkor a becsáron aluli árverésnek vagyon helye, a 8. pont értelmében, az adósnak szabadságában állván a visszaválthatást magának fentartani, vagy az eladást visszaválthatlanul eszközölni.

11. Minthogy az előintés (praemonitio) s az érvénytelenithetés (invalidabilitas ex praejudicio) a venni szándéklókat szükségképen elidegenitené, következőleg az árverés czélját s a lehető legnagyobb árverési árnak eszközlését meghiúsitaná, az illyetén, birói itélet következtében szükségessé vált, s annálfogva elkerülhetlen eladásnál, sem előintésnek helye, sem pedig az örökösöknek az eladás érvénytelenitésére keresetük ex praejudicio, nincsen *).

12. A végrehajtó biró s illetőleg a nemesi birtokkönyvi hatóság gondosan arra igyekezendik, hogy a bejelentett idegen jogkövetelések barátságos uton, vagy választott bíróság által (per arbitros) elintéztessenek.

13. Nem sikerülés esetében az ollyas keresetek az illető bíróság által soron kivül, s törvényszünet alatt is,

---

*) Ez tulajdonképen semmi uj engedmény, hanem korszerű magyarázata az I. Rész 59. czimében előforduló ezen kifejezésnek „necessaria“, hol világosan mondatik: „necessaria autem semper valet, et semper tenetur, et nunquam invalidatur.

minden nem lényeges formaságok elmellőzésével, lehető legnagyobb gyorsasággal elhatározandók.

14. Ugyanazért a bejelentett jogkövetelésseknek a bíróság előtti előmozditásábani késedelem, egy a körülményekhez alkalmazott kirekesztőleges határidő kitürése után a) a pörben munkás felek pörköltségeik megtéritésére köteleztetéssel, b) a jogkövetelésnek a birtokkönyvből kitörlésével sujtandó.

15. Ha a végrehajtás alá került előbbi birtokos a szavatositandó vevőnek védelmezésében késedelmesnek mutatkozik, megfelelő biztositásra (cautionis praestatio) szoritandó.

A

NYILVÁNOS KÖNYVEKRÖL,

s az azokkal egybekötött hypotheka-intézetről, figyelemmel az 1840: 21-ik törvényczikk 19. és 20. §§-ra.

Ingatlan javak, ugy mint az ingók láthatólag physikai hatalma s őrizete alatt a birtokosnak nincsenek.

A földbirtokát tehát másképen, mint különös, törvényesen bevett, nyilván látható jelek által általánosan megismerhetővé tenni nem lehet.

Ezen jeleket a nyilvános lajstromok, vagy könyvek nyujtják, mellyekbe az ingatlan javak iránti birtok- vagy tulajdonjog rendesen bejegyezve vagyon.

A nyilvános könyvek közönségesen nemesi birtokkönyv, vagy városi vagy telekkönyvnek (Stadt- oder Grundbuch) neveztetnek, a törvényhatóság mineműsége szerint, melly alatt a bejegyzett ingatlan javak állanak.

A nyilvános könyvek czélja megkivánja, hogy ingatlan javak megszerzése s másokra átruházása alkalmával kirekesztőleges törvényes eszközül szolgáljanak, hogy tehát ingatlan vagyon birtokosának vagy tulajdonosának egyedül az tekintessék, ki, mint illyes, a nyilvános könyvekbe bejegyeztetett.

Az ingatlan javaknak nyilvános könyvek által eszközlött, általánosan megismerhető szilárd törvényessége azokat kitünőleg képesiti arra, hogy a birtokos által mások irányában elvállalt kötelességek erőteljesen szavatoltassanak, azaz, ezen javak biztositék (hypo-

theka) gyanánt leköttessenek, melly szerint a mások irányában létező kötelességek nem teljesitése esetében, a kielégitést kieszközölni azokból kell.

Hogy a földbirtokos az illy nyilvános bizodalom által öregbített hitel kedvezéseit teljes mértékben élvezhesse, a birtok- s tulajdonjog nyilvántartását főképen eszközlő nyilvános könyvek mellett még más könyvek is vezettetnek, s illetőleg amazokkal összeköttetésbe hozatnak, s e könyvekbe másoknak ama jogai s illetőleg igényei iratnak be, mellyekérti kezesség vagy biztositék gyanánt az ingatlan vagyonnak kell szolgálnia.

A beiktatás ezen könyvekbe vagy formaszerinti betáblázás, (intabulatio) vagy egyszerű feljegyzés, (praenotatio) a szerint t. i. mint a beiktatás vagy azonnal biztositéki törvényes erővel bir, vagy pedig még annak bebizonyitása megkivántatik.

Mennyire szükséges és hasznos legyen a földbirtoknak tiszta (evident) és szilárd törvényességét, a birtokosnak öregbített hitelt, a hitelezőnek teljes biztosságot szerezni, magában is világos, s ugyanazért a nyilvános könyvek hasznosságát és elkerülhetetlen szükségét továbbá is bizonyitani felesleges volna.

Hogy a nyilvános könyvek czéljuknak teljesen megfeleljenek, szükséges, hogy az azokra vonatkozó eljárás kimeritőleg elrendezve, a könyvek belső szerkezete egyenlő, s vezetési módja pontosan előirva legyen.

Ámbár az előirt minden formaságoknak lélekismeretes megtartása mulhatlanul megkivántatik, mégis a már egyszer elrendezett nyilvános könyvek vezetése épen semmi nehézséggel sem jár, s tulajdonképen csu-

pán gépszerű kezelésből áll. A nehézség e könyveknél csak az első kezdetben mutatkozik leginkább ott, hol a földbirtok még nyilvánosan elismerve (constatirt) nincsen, hol az arra szolgáló adatok s anyagszerek szántszándékkal elrejtve, itt ott elszorva vannak, s nem könnyen összeszedhetők, napvilágra nem egyhamar hozhatók.

Mint tudva van, Magyarországban épen a mondott nehézség forog fen a nemesi fekvő javakra nézve, mellyek örökösödés vagy szerződések utján kézről kézre szállanak, a nélkül hogy a helybeli hatóságoknak, az illető megyéknek, az illy birtokváltozásnál szükségképen hivatalosan befolyni, vagy erről utólagos tudomást szerezni, s ezt megtartani kötelességük lenne.

Másképen áll a dolog már emlékezetet haladó időktől a városi vagyonnal; s ugyanazért az utóbbi 1840-iki országgyülésen a 21. t.czikk 15-ik §-ban csak a királyi városok köteleztethettek arra: hogy a betáblázási könyvet a földkönyvvel összekössék, s illetőleg azon szabad királyi városok, mellyekben rendes földkönyv még nem létezik, két esztendei határidő alatt ollyast a kéznél lévő anyagszerekből elkésziteni, rendbe hozni, s a betáblázásokkal összekötni tartozzanak.*)

*) Ha valljon, és melly utasitás adatott legyen e részben, már csak a megtartandó egyformaság végett is, még tudva nincsen. Talán ez szükségesnek nem találtatott; mert már az 1723: 107. t.czikk a császári királyi német örökös tartományokban fenálló, azóta még inkább kiképzett, s mindenütt példás, követésre méltónak elismert biztositéki (hypotheka) rendszert, nyilvánosan norma gyanánt jelelte ki; s mert valóban nem könnyen akár a közel, akár pedig a távol fekvő, velünk közlekedésben álló külföldön valamelly más rendszer, annyi bizodalmat gerjesztene, s következőleg rendeltetésének olly igen megfelelne, mint az, melly a most emlitett császári királyi német örökös tartományokban foganatban vagyon.

Az utóbb következő 19. § emliti ugyan az esetet: ha egyes személyek nemesi javaikra nézve a betáblázásnak azon módját akarnák behozni, melly a fenebbi §§-ok által a királyi városokra nézve megállapittatott: szabadságukban álland e végre a megye közgyüléséből küldöttséget kikérni, melly az illető nemesi fekvő javakat hitelesen összeirja és felméresse; melly munkálatot a megye közgyülésére bemutatván, az illy módon hitelesen összeirt és felmért nemesi birtokokról egy különös jegyzőkönyv fog a megye által vitettetni. A küldöttség munkálódásának valóságáról felelet terhével tartozván. *)

Azonban az efféle jegyzőkönyv a birtoknak csak kiterjedéséről, alkotó részeiről, s talán jövedelméről vagy hozzávetőleges értékéről **) nem pedig törvényszerűségéről nyujthat elégséges, hiteles utmutatást és világosságot; s valamint az ekképen felvett jegyzőkönyv a birtokosnak az összeirt vagyonra nézve kérdés alá vonhatlan jogot nem szerez, ugy az azon vagyont terhelő mások iránti kötelezésekért kezesség, vagyis biztos hypotheka gyanánt nem szolgálhat.

Midőn az ifju Görögország, melly hasonló helyezetben vala, egy nemzeti bank alapitásával foglalko-

*) Érdekes volna tudni, ha valljon miképen, és melly sikerrel használtatott ezen engedelem.

**) A fekvő vagyonnak jövedelme s értéke változékony, s ugyanazért az e részbeni kitételekért a feleletteher gyakorlatilag alig eszközölhető. Annálfogva csaknem mindenütt, hol földkönyvek s telekkönyvek léteznek, meg van ugyan engedve, hogy a becsült illető okievelek a nyilvános könyvek mellé letétessenek, de a nélkül hogy a hatóságok felelősséggel tartoznának, minthogy a vagyon értéke felett bármelly uton biztos tudomást szerezni, magát az érdekelt egyént illeti.

zott, a hypothekai jog biztositása, és minden az egyesek birtokjogát, s a kincstárt érhető kárositásnak elmellőzése tekintetéből, az ingatlan tulajdonnak kitudhatására egy különös törvényt alkotott, mellynek megjegyzésre méltó részletes határozatai kivonatban a következők: *)

1. A kölcsön végetti folyamodásokban foglaltassék: a kivánt pénzösszeg, a biztositékul ajánlott jószágok, azok fekvése, határai, terjedelme és szomszédjai; ezenkivül megkivántatik a jogczimnek, mellynél fogva a kölcsönkérő a vagyonnak tulajdonosa, vagy akármelly más bizonyságoknak, mellyek sajátjoga gyámolitására kezei közt vannak, kimutatása.

2. Valahányszor a bankigazgatóság csak legkisebb kétséget talál is a vagyon tulajdonábani jogszerüség iránt, a kölcsönt ideiglenesen megtagadja, s a folyamodónak megegyezésével következőleg intézkedik:

3. A kölcsönkérőnek a bankigazgató által láttamozott folyamodás visszaadatik, a kormányhirlap mellékletibe leendő iktatás végett. Minden demarch köteles a községhez tartozó hirlappéldánynak megtekintését bárkinek megengedni. E felett a folyamodás a kormányzóság főbb helyein, s a község azon helységeiben, mellyeknek határain belül a kérdéses jószág fekszik, közzététetik, falragasztványok, s a templomban három egymásutáni vasárnaponi felolvasás által, melly közzétételnek a demarch; s illetőleg a templom papja bizonyitványa által hitelesittetnie kell.

4. Mindaz, ki tárgyilagos jogot (sächliches Recht)

*) Ezen az 1841. eszt. martius 30-án (apr. 11-én) költ törvényt közlötte az „Allgemeine Zeitung“. valamint a „Századunk“ is 1841. eszt. junius 3-án, 44 számban.

tart a más által biztositékul ajánlott jószágra, a templombani harmadszori felolvasástól kezdve legfelebb négy hónap alatt, ezek eltelte után pedig addig, még a bank a kölcsönt valósággal megadja, ellenmondást adhat be. Az ellenmondások irásban tétetnek, s a kormányzó által, kinek hivatalkerületében a jószág fekszik, haladék nélkül a bankigazgatóhoz küldetnek.

5. Az ellenmondásnak a kincstár részéről szinte négy hónap alatt meg kell tétetni, különösen a pénzügyi biztos (Finanzkommissär) tartozik a jószág szomszédjait hit alatt s idején kihallgatni az iránt, valljon azon a kincstár tárgyilagos joggal (dingliches Recht) nem bir-e?

6. A demarch, a községbeli tanácsnak mindenik tagja, a távollévők rokonai s gazdasági kezelői, saját felelőségök alatt kötelesek az ellenmondást a távollévők helyett megtenni.

7. A bank köteles a kölcsönt megtagadni mindaddig, mig az ellenmondás törvényes uton el nem oszlatik, vagy önkénytesen vissza nem vétetik.

8. Ezen formaságok megtartása után a bank biztositéka minden netalán később bejelentendő tárgyilagos jog ellen érvényes, még akkor is, ha a kiiratott jószágot valaki megszerezte volna, a nélkül hogy arról a bankot idején értesitené.

9. A banknak biztositékul alárendelendő jószágok kihirdettetése, időnyerés végett, még mielőtt a bank voltaképen felállittatnék kieszközölhető.

10. Az érintett négy hónap alatti elévülése minden tárgyilagos jognak, csak a bank biztositékáról, és csak a biztositék tartása idejeig értendő. Annálfogva az illető vagyon a négy hónap eltelte után is visszaköve-

telhető, ha az által a bank jogai rövidséget nem szenvednek.

11. Ki valamelly idegen vagyont mutat ki biztositékul, mint csaló megbüntettetik, s minden okozott rövidségért kárpótlással tartozik. Ugy szintén a szomszédok, kik az igazságot tudva elhallgatják, meghatározott büntetéssel fenyittetnek s kárpótlással tartoznak.

12. Jelen törvény erőben marad, míg a földkönyvek (Kataster) életbe lépendnek.

Ezen görög törvény tehát csupán a nemzeti bankból adandó kölcsönre vonatkozik, és a későbben létrehozandó földkönyvek ideigleni kipótolására szolgál.

Nemzeti és hypothekabanknak létrehozatala Magyarországban is buzgón ohajtatik: kérdés tehát, ha valljon a nemesi földtulajdonnak kitudására, és a hypothekai jogoknak biztositására szolgáló alkalmas intézkedések, egyedül a bank javára, és csak a földkönyvek behozataláig, kivételképen és ideiglenesen, mint Görögországban, volnának megteendők, vagy pedig nem volna-e tanácsosb, a mi sokkal kedvezőbb körülményeinkhez és sokkal jobban kiképzett viszonyainkhoz képest, mindjárt és közvetlenül a földkönyvek létesitéséhez s a hypothekarendszer szerkezéséhez, vagy legalább a jövendőbeli talpkövek előkészitéséhez lépéseket tenni?

Ha meggoldoljuk, hogy a nemesi fekvő birtoknak törvényes erővel biró megállapitása általánosan érzett, mellőzhetlenül sürgető szükségeink közé tartozik; hogy kivételképeni, és csak egy hitelintézet javát czélzó szabályok, minden egyéb magánosok közötti hitelt megrázkodtatnák s végképen megsemmisitenék; hogy végre ideiglenes rendszabások mellett, a dolog állása

időjártával még inkább bebonyolittatik, s a gyökeres segély későbben nehezittetik; ugy a választás — a mennyiben tudniillik azt a körülmények sürgetősége teljesen ki nem rekeszti — kétséges nem lehet, s elsőbbséget az elhatározó rendszabásoknak kell adni.

Azonban illy nagy kiterjedésű, olly igen életbe vágó uj alkotásoknál nem kell csupán és egyedül arra figyelmezni, mi közönségesen és általában kivánatos volna, hanem, és kiváltképen arra is, mi bizonyos adott viszonyok, és már létező körülmények között, voltaképen elérhetőnek, s gyakorlatilag kivihetőnek mutatkozik.

Illy nézetek vezetendik kétség kivül törvényhozóinkat az előrebocsátott főfontosságu kérdés feletti tanácskozásban, s annak megoldásában; berekesztjük tehát jelen értekezésünket, a midőn némelly a földkönyvek behozatalára vonatkozó, választástól függő, (alternativ) alapelveket, s az azon könyvek alapjául szolgálandó előkészítő általános rendszabásokat megérintjük.

I.

A földkönyvek behozatalára vonatkozó, választástól függő (alternativ) alapelvek.

Az 1723. eszt. 107. t.czikkben már megigért nemesi birtokkönyvek, mellyeknek létesitésére az 1840: 21. t.czikk 19. és 20. §§. reményt nyujtanak, létrehozhatók

a) vagy általánosan és parancsolólag (imperativ), vagy részletesen és megengedőleg (facultativ);

b) mindkét esetben vagy aképen, hogy a birtokos jogczimének nyilvánitását, illetőleg az a részbeni okleveleket a birtok-könyveknél letenni tartozzék, vagy törvényes feltétel (praesumtio juris) gyanánt elfogadtassék, hogy a jelenleges birtokos vagyonát érvényes jogczimmel birja, s ki ellenkezőt állít, azt bizonyos határidők alatt előbb bejelenteni, utóbb pedig érvényesen kimutatni tartozzék;

c) a birtoknak egyik vagy másik alapja vagy általában érvényes lehet, vagy a birtokos választására hagyathatik, ha valljon birtokát nyilvánitott jogczimre, vagy pedig az érintett törvényes feltételre akarja-e alapitani;

d) a határidők vagy a fenálló eddigi törvények szerint szabathatnak ki, vagy megrövidittethetnek, és pedig

e) vagy általánosan minden tekintet nélkül a birtok elleni ellenmondás minőségére és czimére, vagy ezen tekintettel, következőleg hosszabb vagy rövidebb határidők tüzethetnek ki, mint azt az ellenmondás különböző minősége kivánandja; hasonlólag

f) vagy különbség nélkül akár a birtokos saját jogczimét nyilvánitotta, akár nem, vagy különböző határidők rendeltethetnek, a szerint, mint a jogczimet nyilvánitotta, vagy egyedül a törvényes feltételre támaszkodott; végtére

g) a jogczimnek a birtokos általi nyilvánitása esetében, vagy figyelem nélkül ezen jogczim különböző minőségére, vagy figyelemmel ugyanarra, azaz hosszabbak vagy rövidebbek lehetnek ezen határidők a

birtokos által nyilvánitott jogczim különböző minőségéhez képest*).

II.

A rendes földkönyvek alapjául szolgálandó előkészitő általános rendszabások:

a) Határozott igazság az ősiségre nézve, azaz, vagy kellőleg biztositassék az ősiség, vagy pedig nyilvánosan töröltessék el**);

b) Az általános hypothekáknak, vagyis olly betáblázásoknak, mellyeknél a nemesi ingatlan vagyon különösen ki nem jeleltetik, megszüntetése, mint ezt a városi javakra nézve már az 1840. eszt. 21. t.czikkely 14. §. rendeli;

c) hagyományok rendes kezelése (Verlassenschaftsabhandlung), örökségeknek rendes átadása (Einantwortung) erővel, vagy legalább rövidebb elévülési határidő mellett, mint azt az 1836: 14. t.czikkely kiszabta***);

d) minden, bármi módon, örökösödés által, szerződések, vagy birói határozatok következtében közbejött birtokváltozásnak az illető helyhatóságnál, illetőleg a jövendőbeli birtokkönyvhatóságnál bejelentése, s a

---

*) Az austriai törvények szerint az, kinek nevére a fekvő vagyon a földkönyvbe beiktattatott, ezen ingatlan vagyonra elévülés által teljes jogot nyer minden ellenmondás ellenében három év elfolyta alatt, a fiscus ellenében pedig hat év alatt, holott különben az elévülés csak harmincz és illetőleg negyven év alatt töltetik be.

**) E tárgyra vonatkozó értekezések megjelentek 1843 eszt. „Századunk" 46. és 53. számában. Lásd 37. és 45. lap.

***) Egy ide vonatkozó értekezés, a nyilvános örökösödés felett, megjelent a „Társalkodó 1843 eszt. 43. és 44. számában. Lásd 29. lap.

birtokváltozásra vonatkozó okleveleknek ugyanazoknáli letétele;

e) kijelelése azon időhatárnak, melly alatt a birtokváltozás iránti ellenmondás megtétethetik, s mellynek lefolyta után az oklevelekkel támogatott jogczim és az azon alapuló bejegyzett birtok teljes jogszerüséget nyer;

f) a mennyiben az ősiség el nem törültetnék, törvényes magyarázata ezen az I. Rész 59-ik czimének 9-ik §-ban foglalt kifejezésnek „necessaria“, azon eladások javára, mellyek birói foglalás következtében elkerülhetlenekké váltak*);

g) kimeritő utasitás ezen rendszabályok miképeni végrehajtására, gondos felügyelet azoknak pontos megtartására, s azokról szóló időszakonkinti tudósitások, az eredménynek összeszedése és általános átnézete végett.

*) E tárgyra vonatkozik az 1836 eszt. 15-ik t.cz. szerinti foglalási eljárásról való külön értekezés. Lásd 63. lap.

A FÖLDTULAJDONNAK

ugy szintén a földtulajdon korlátjainak s biztositéki terheinek (hypothekar-Lasten) nyilvánosságban tartására; illetőleg az 1840. esztendei XXI. törvényczikkely 15. és 19. §§-nak, mellyeknek egyike a városi vagyon iránt parancsolólag, a másika pedig a nemesi vagyon iránt megengedőleg határoz, végrehajtására szolgáló általános törvénynek vagyis végrehajtási rendelkezésnek

RAJZOLATJA.

I. RÉSZ.

Tulajdonjog.

Azon lényeges jog, azon eredeti forrás, mellyből, a földet illetőleg, minden egyéb jogok származnak, a tulajdonjog.

E tulajdonjognak bebizonyitása (Constatirung) fő feladata a nyilvános könyveknek, akár nemesi birtokkönyveknek, akár földkönyveknek neveztessenek, és e bebizonyitás, a tulajdoni-czimnek a könyvbe beigtatása, betáblázása által teljesittetik.

Illyes czimek, jelesen eredetiek: a nemesi javakat illetőleg, a királyi adományok, városi vagyont illetőleg, örök ároni bevallások, ide értvén az örökös cseréket (Cambia) Inscriptiókat is.

Származtatott czimek: a nemesi javakra nézve, az előrebocsátott tágasb értelemben vett örökös bevallások, továbbá mind nemesi mind pedig városi vagyonra nézve, a végrendeletbeli vagy végrendelet nélküli örökösödés.

Végtére, a mennyiben az eredeti czimekre visszatérni mindenkor nem lehet, a törvényes jog-sejtést (Rechts-Vermuthung) a kérdés alá nem vont birtokos részére érvényes tulajdoni-czim gyanánt kell tekinteni, ha ez ellen a törvényes határidők alatt ellenmondás nem tétetett.

A mondottaknak könnyebben érthetővé tétele végett, példa gyanánt megkisértett formaszerinti szerkezet itt következik. *)

1. Fejezet.

Betáblázása a tulajdon-czimeknek.

1. §.

A királyi adomány betáblázására szükséges, hogy az adománylevél, a beigtatásról szóló jelentéssel (Sta-

---

*) Ezen, valamint a következő nyolcz részeknek szerkezete, nem törvényjavaslatnak, hanem csak egyszerü példának tekinthető; minthogy az

tutorio-Relatoriae) együtt, a földkönyv (nemesi birtokkönyv, Landtafel) mellett eredetiben, vagy ugyanott készitett másolatban letétessék.

2. §.

Ugyanaz szükséges minden örökös bevallásnál is, melly mellett a megtörtént s a törvényesen jogositottak által nem használt előintésről szóló bizonyitvány szintén leteendő.

3. §.

Az örökösödési czim megkivánja letételét az oda vonatkozó végrendeletnek, vagy azon cselekvénynek; mellynek erejénél fogva a birtokbani behelyezés történt, megkivánja továbbá mind ezeknek a hivatalos lapban . . . -szori közhirré tételét . . . . hónap alatt.

4. §.

A kérdés alá nem vont birtoknak kimutatása megkivánja a feletti birói bizonyitványnak letételét, hogy a tulajdon ellen törvényes kereset folyamatban nincsen, s ugyan ezen czimmeli szándéklott élés közzétételét a hivatalos lap által (mint a 3. §.)

---

egész csupán szerény megkisértése egy külső egyetemlegi általános rajznak, mellynek, ha kimeritő köztörvény alapjául szolgálandna, a részletekben tökéletesbitendő, s bővitendő volna; ha pedig egyedül a már törvényesen rendeltetnek végrehajtására fordittatnék, sokkal szükebb korlátok közé szoritandó lenne. A telekkönyv dolgában nem lévén gyakorlatilag jártas a szerző, csak annyiban merészlett a példákfelhivási szerkezettel élni, mennyiben ezek által az általános rajznak fő alapvonásai világosabban kiemeltetnek. Azt mi érvényes szabály gyanánt rendelendő volna, illető helyén szakértelmesebben beléjegyezni. az alapelvek előleges kimutatása után, a szakférfiak munkájához tartozandnék.

2. Fejezet.

Hatása ezen betáblázott czimeknek.

5. §.

Általános hatásuk e czimeknek abban áll, hogy voltaképeni tulajdonosnak csak az tekintetik, ki mint illyes betáblázva vagyon, hogy tehát az efféle tulajdonos ellen elévülésnek helye soha sincsen.

6. §.

Az örökösödéstől s a kérdés alá nem vont birtokból eredő tulajdonczimek hatása, kezdetét, a hivatalos lapban kitüzött határidő elfolytával veszi.

7. §.

Ugyanazért bármelly ezen határidő elfolyta előtt végbement cselekvény, egy harmadik maga idején bejelentett igényének nem árthat.

I. RÉSZ.

Tulajdonjog korlátozásai.

A tulajdonosnak joga nem mindenkor tökéletes; lehet az korlátozva különféleképen: a megszerzési czim által, a törvény által, különös szerződések által, másnak biróilag oda ítélt folytonos haszonvétel által, végre személyes képesség hiánya által, melly vagy törvénynél, vagy birói határozatnál fogva ideiglenesen létezik.

Illy korlátozásoknak hasonlag a nyilvános könyvek által kell bebizonyittatniok, mi is a korlátozási czimnek betáblázása által történik.

E czimek következők: a záradékok s feltételek királyi adományokban, örökös bevallásokban, vagy végrendeletekben; a hitrebizási vagy ősiségi megkötés, (a mennyiben az ősiség voltaképen továbbá is fentartandó lenne); elzálogositás, haszonbérbe bocsátás és kiadás (Verpachtung und Vermiethung); kirekesztőleges vagy közös jogositás a királyi vagy határbeli (territorialis) haszonvételek s efféle kedvezmények élvezetére; mindennemü szolgálatok (servitusok); végre fenforgó gyámság, gondnokság, zár és letiltások.

Mindezeknek formaszerinti előadására a kisérlet következik.

1. Fejezet.

A korlátozási czimek betáblázása.

8. §.

A megszerzési czimekből önkint folyó korlátozások, a letett oklevelek nyomán, hivatalból betáblázlatnak.

9. §.

Midőn a hitrebizási kötés nem a betáblázott megszerzési czimből foly, akkor az e részbeni különös oklevél leteendő, s a hivatalos lap utjáni közzététel megkivántatik.

10. §.

Az ősiségi kötés megkivánja, hogy az azt tanusitó törvényes cselekvény letétessék, s a hivatalos lapban, a mennyiben az már a 3. § következtében nem teljesittetett volna, közzététessék.

11. §.

A záloglevél, ugyszintén az előrebocsátott s a törvényesen jogositottak által nem használt megintésről szóló bizonyitvány leteendő s betáblázandó.

12. §.

Haszonbérlési és kiadási szerződéseket, mellyek egy évnél hosszabb tartásuak, s mellyek a tulajdonnal

szükségképen átruházandók, le kell tenni, s be kell táblázni.

13. §.

A királyi vagy határbeli haszonvételek s efféle kedvezmények élvezetébeni korlátozások, ugy szintén bárminemű szolgálatok az oda vonatkozó oklevelek vagy birói határozatok letétele által bizonyittatnak be, s a szerint betábláztatnak.

14. §.

Személyes képesség hiánya, ugy mint gyámság, gondnokság, zár vagy letiltás, az e részbeni hivatalos vagy birói rendelet letétele mellett, azon időnek vagy feltételnek, mellyhez e képesség hiánya kötve van, kijelentésével betábláztatik, s a hivatalos lap által közzététetik.

2. Fejezet.

Hatása a betáblázott korlátozási czimeknek.

15. §.

A korlátozások terhelik az illető vagyont a betáblázás idejétől kezdve, és átmennek a tulajdonnal mindenik utódra.

16. §.

A korlátozással egybekötött pénzfizetések, milyenek p. o. elzálogositásoknál a zálogsumma, haszonbérléseknél, kiadásoknál egy évnél hosszabb időre terjedő netaláni előlegezések, a következő tulajdonosra nézve kötelező erővel csak ugy birnak, ha különösen, és pedig a biztositéki rovatban is betáblázva vannak.

17. §.

A mennyiben másrészt a királyi vagy határbeli haszonvételek s kedvezmények élvezetébeni korlátozások, és mindennemű szolgálatok állandó jogot képeznek, azok, tulajdon függelék gyanánt a fővagyonhoz (ad fundum dominantem) betáblázhatók.

18. §.

Személyes képtelenségnek következménye az: hogy az alatt míg tartanak, a földkönyv előtt érvényes cselekvény, kellő kimutatás nélkül végre nem mehet.

III. RÉSZ.

Biztositéki terhek.

A tulajdonos köteleztethetik már megszerzési cziménél fogva valamelly a vagyont terhelő pénzfizetésre, avagy illy teher, törvény, szerződés vagy bírói határozatnál fogva fekhetik valamelly vagyonon.

Ezen terheknek, mellyek biztositéki terheknek (hypothekák) neveztetnek, a nyilvános könyvek által hasonlag be kell bizonyittatniok, mi is ezen terheknek, vagy a földkönyvbe, a biztositéki rovat alatt, vagy egy különös, e czélra rendelt, s amavval egybeköttetésben levő könyvbe bevezettetésük által, azaz a biztositéki czimek betáblázása által történik.

E czimek következők: a megszerzési feltételek, például az adás-vevési szerződésben vagy a végrendeletben kikötött még nem teljesitett pénzfizetés; törvényes kedvezmény köz terhekre, az asszonyi hozományra, és a gyámnok elleni árva-követelésekre nézve; szerződésileg létrejött egyezkedés valamelly bizonyos, vagy jövendőben eredhető adósság bátorsága végett megengedő betáblázás iránt, végtére e részbeni birói határozat vagy rendelet.

A formaszerinti előadásnak kisérlete imitt következik.

1. Fejezet.

Betáblázása a biztositéki czimeknek.

19. §.

E féle betáblázandó czimeknek bizonyos meghatározott vagy legalább hozzávetőlegesen (aversionell) megállapított összegről kell szólania; ha a felek a hozzávetőlegi összeg iránt meg nem egyeznek, akkor azt a bíróság vagy törvényhatóság határozza meg, mint például mindenféle cautiók.

20. §.

A biztositéki czimek, mellyek a megszerzési czimekből erednek, mint például a még fizetendő vételár, vagy annak maradványa, osztozások vagy cserék kiegyenlitésekkori fölülfizetések, hivatalból betábláztatnak.

21. §.

Egy évnél tovább hátralevő közterhek a hivatalos meghagyás előmutatására betábláztatnak.

22. §.

Nem különben az asszonyi hozomány is a törvényszerű oklevél letétele mellett tábláztatik be.

23. §.

A gyámsági hatóság felszólitására az árva-vagyon biztosítása végett a gyámnok ellen bizonyos aversionalis sommára kitett cautio betábláztatik, s a körülmények kivánatához képest ezen somma emeltethetik, és ez is az előbbi betáblázással már terhelt, vagy egyéb gyámnoki vagyonra betábláztatik.

24. §.

Kölcsönök vagy kezességek szerződés szerinti betáblázása megkivánja az oda vonatkozó oklevelek le-

tételét, a mennyiben ezek már különben is, mint például a 16. §-nál fogva a földkönyv mellé le nem tétettek.

25. §.

A midőn a biztositék sem törvény sem szerződésnél fogva meghatározottan nem nyujtatik, a betáblázást birói határozat vagy pedig ideiglenes rendelet által lehet kieszközleni.

2. Fejezet.

Hatása a betáblázott biztositéki czimeknek.

26. §.

A betáblázott biztositéki czimek tárgybeli (jus in re) jogot eszközölnek, azaz: a biztositéki teher a vagyonnal minden utóbbi tulajdonosra átszáll, és pedig az utolsó évre*) netalán kinheverő kamatokkal együtt.

27. §.

A biztositéki teher az egész vagyont, az abban tett javitásokat, oda való gazdasági készületeket, a vagyon müvelésére állandóul tartozó, kéznél levő, ingóságot, függő gyümölcsöket, haszonbérlésből és kiadásból származó jövedelmet osztatlanul terheli, az egy évre előlegezett haszonbérlési vagy kiadási összeget (valamint a több évre előlegezettet egyszersmind be is táblázottat) kivévén; terheli továbbá az egészen, vagy csak egy részben eladott vagyonnak árát, végtére a tüz elleni biztositási kárpótlást, a végett t. i. hogy az a tüz által megsérült biztositéki tárgynak helyreállitására voltaképen reá fordittassék.

*) Ez igen kivánatos lenne, mert a hátralevő kamatok sommája nem ismertetvén, — a jószágon fekvő egész teher nem nyilvános.

IV. RÉSZ.

Megszünte a betáblázási czimeknek.

Mindennemű betáblázott czimek hatásukat vagy magoktól elvesztik, mert az idő, az esemény, mellyhez a hatás kötve vala, elmult, illetőleg be nem következett; vagy pedig elvesztik az által, ha szerződésnél fogva, avagy a megtörtént kielégités után a felek a hatás megszünésében önkénytesen megegyeznek, ha az illető biró vagy hatóság által az érintett hatás megszünte elrendeltetett; végtére, ha az azon czim ellenében fenállott kötelezés nyilván betöltetett s többé nem létezik.

E szerint tehát elvesztik a betáblázott czimek hatásukat, ha elenyésztetnek, vagy eltörlesztetnek önkénytes szerződés és megegyezés, vagy birói határozat s hivatalos rendelet következtében, vagy pedig végtére hivatalból.

A forma szerinti előadásnak megkisértése itt következik.

1. Fejezet.

Elenyésztetés (Peremtio).

28. §.

Ha a betáblázott czim nyilván bizonyos meghatározott időre szól, mint például a haszonbérlési vagy kiadási szerződés esetében, ugy a betáblázás hatása a kikötött határidő lefolyta után magától megszünik, azaz elenyésztetik.

29. §.

Ugyanaz áll akkor is, ha a kikötött esemény be nem következett, mint például a betáblázott kezesség esetében, miután a főadós köteleztetésének eleget tett.

2. Fejezet.

Törlesztése vagy kitáblázása a betáblázott czimeknek.

30. §.

A betáblázott tulajdoni czim eltörlesztetik, ha a tulajdonos jogát átadja, és a földkönyv előtt megismeri, hogy ezen átadásért szerződésileg kielégittetett.

31. §.

Hasonlag megy végbe a korlátozási czim eltörlesztése is, ha azt a tulajdonos megváltotta vagy magára állandólag átruháztatta.

32. §.

Személyes képtelenségek eltörlesztetnek a feletti hatósági jelentés vagy birói határozat következtében, hogy a gyámság, gondnokság, a zár vagy letiltás megszüntetett, mi a hivatalos lapban is közzéteendő.

33. §.

Betáblázott biztositéki czimek az illető eredeti oklevelek visszaadása és a megtörtént kielégités megismerése mellett törlesztetnek el.

34. §.

Ha az eredeti oklevél eltévedt, annak megsemmisittetése (amortisatio) bebizonyitandó.

35. §.

Gyámnokok, gondnokok, pénztári kezelők s a t. cautiók a feloldozó oklevél előmutatására törlesztetnek el.

36. §.

Nyugpénzek, évdijak s a t. az illető halotti bizonyitványnak s a végső illetékről szóló nyugtatványnak előmutatására törlesztetnek el.

37. §.

Birói itélet vagy hivatalos rendelet mellett akkor történik eltörlesztés, ha ez alaptalanul gátoltatott.

38. §.

Midőn a földkönyv hivatalos kezelésekor az ott letett oklevelekből közvetlenül kiviláglik, hogy a jog a kötelezéssel állandólag egybeolvadott (confusio juris et obligationis), mint például ha a tulajdonos a zálogbirtokosnak vagy haszonbérlőnek örökösévé lesz, akkor az illy módon egybeolvadt czim hivatalból eltörlesztetik.

39. §.

Ugyanaz teljesittetik minden biztositéki czimekre nézve is, ha a biztositéki tárgy árverés utján biróilag eladatott, s az ekképen bejött pénz a hitelezők kielégitése végett birói kézbe letétetett.

V. RÉSZ.

Fölültáblázások.

A nyilvános könyvek hitelességével egybe nem fér, hogy azokban bármi is kiigazittassék, kitörültessék, vagy egyébkint megváltoztassék; ennélfogva a személy- vagy tárgyra vonatkozó mindennemü javitás-, igazitás-, változtatás- vagy módositásnak egy különös és a már előbb megtörtént betáblázásra vonatkozó beirás, vagyis fölültáblázás által kell végbemennie.

A fölültáblázásnak czélja tehát javitásokat, módositásokat és olly átruházásokat eszközleni, mellyeknél a korábbi betáblázási czim egyszersmind el nem törlesztetik.

A formaszerinti előadás kisérlete imitt foglaltatik.

1. Fejezet.

Kiigazitás és módositás.

40. §.

Ha a földkönyvvezető a letett oklevelekből észreveszi, hogy a személy, a tárgyak s a t. beirásában tévedést követett el, akkor ezen tévedést hivatalból, fölültáblázás által kiigazitani kötelessége, hasonlóképen köteles a hivatalos lapba netalán hibásan iktatott jelentésnek kiigazitását is eszközleni.

41. §.

Olly változások, mellyek előmutatott okleveleknél fogva, bizonyos már betáblázott czimet módositanak, mint például az adósági összeg megkisebbülése, a zálog, haszonbérlés vagy kiadási idő rövidülése, a letett oklevelek értelmében fölültábláztatnak.

42. §.

Ellenben olly változás, melly a teher öregbedését okozza, vagy nagyobb korlátozást von maga után, tulajdonképen nem fölültáblázottnak, hanem önállólag betáblázottnak tekintetik, minthogy annak hatása ezen utóbbi betáblázás idejétől veszi kezdetét.

43. §.

A földkönyv mellé, az ott netalán már letett becsükhöz a közbejött változásoknál fogva uj becsük tétethetnek le. Azonban az illy uj becsük, mint az előbbiek, csupán mellékes csatolványok, mellyek valódiságáért a földkönyv jót nem áll; minthogy e részben tudomást szerezni egyedül a feleket illet.

44. §.

Ha a földkönyvhivatal kezelés közben tapasztalja, hogy a már betáblázott czim kiigazitásának vagy mó-

dositásának szüksége a letett oklevelekből kiviláglik, akkor a kiigazitást vagy módositást hivatalból meg kell tenni.

2. Fejezet.

A betáblázás átruházása.

45. §.

Az örökös vagy hagyományos az öröklött jogczimnek fölültáblázás utjáni átruházását követelheti, mihelyest az e részbeni jogosittatását törvényesen kimutatta.

46. §.

Ha az örökösek vagy hagyományosak többen vannak, akkor az átruházásnak vagy osztatlanul mindenikre együtt, vagy pedig különválasztva minden egyesre külön kell megtétetnie, a reáeső osztalék rész szerint; a mennyiben ez a tárgynak anyagi felosztása s a nélkül megtörténhetik, hogy az által egy harmadiknak jogai érdekeltetnének.

47. §.

Maga a tárgy, például az öröklött zálog vagy haszonbéri vagyon a tulajdonosnak s mindazoknak, kiket a dolog bármikint érdekel, megegyezése nélkül fel nem daraboltathatik, és a tulajdonjog feldarabolása különös lap (folium) létrehozatását teszi szükségessé.

48. §.

A tulajdonjog tökéletes átruházása mindenkor az előbbi czimnek eltörlesztésével van egybekötve; annálfogva, habár előbb ideiglenes átruházás már végbe ment volna is, még egy sajátlagos uj betáblázást meg-

kivan, illetőleg megkivánja, hogy azon uj tulajdonosnak, kire a fenmaradó korlátozások és biztositékok átháromlanak, nevére egy uj lap megnyittassék.

49. §.

Ki szerződés, törvény, vagy birói határozat által valamelly betáblázott czimre átalánosan vagy valami esetre (eventualiter) helyettesittetik, elegendőleg kimutatott helyettesitését fölültábláztathatja.

50. §.

Olly elsőségi engedmény (Prioritaets-Cession) mellyet korábban betáblázott hitelező később betáblázottnak, salvis juribus intermediorum adott, hasonlólag mint átruházás, fölültáblázondó.

51. §.

Ki alzálog gyanánt valamelly biztositéki czimet, például adóslevelet, nyugdij vagy évdij-kötelezéseket kapott, ezekre magát fölültábláztathatja, s ekkor, valamint minden más esetleges helyettesitéskor is, az elzálogositott biztositéki czimre vonatkozólag, a betáblázott- s fölültáblázottnak közbefolyása nélkül, jogszerüleg érvényes cselekvényt végbevinni nem lehet.

52. §.

Betáblázott adósságnak egy éven tul kinheverő kamatjai tulajdonképen nem fölültábláztatnak, hanem a 42. §-nál fogva különálló uj betáblázási czimet képeznek, miután az illy hátralévő kamatokra nézve a biztositék csak a betáblázás idejétől kezdve lép erejébe.

VI. RÉSZ.

Feljegyzés.

. . . . Akár a tulajdonjogot, akár valamelly korlátozást vagy biztositéki terhet érdeklő czimnek ki- vagy fölültáblázása, mint előrebocsátott, mindig elégséges kimutatásokat kiván meg, mellyeket kielégitőleg nem mindenkor lehet azonnal megszerezni; hogy tehát az illető igények teljes őrizetlenségben ne hagyassanak, ideiglenesen megengedtetik azoknak feljegyzés (Praenotation), melly a bekövetkezett igazolás után betáblázássá válik.

A legszigorubb következetesség azt kivánná, hogy az ekkint keletkezett betáblázás a feljegyzés idejétől kezdve lépjen erőbe. Hogy azonban teljesen alaptalan, vakmerő feljegyzések a lehetőségig elmellőztessenek, vagy legalább kevesbé árthatókká tétessenek, a feljegyzettek pedig állitólagos jogaiknak minél előbbi igazolására hathatósan és saját érdeküknél fogva ösztönöztessenek, czélirányos lenne a feljegyzéseknek esetleges erőbeléptét felfüggeszteni akkorra, a midőn az oda vonatkozólag hozott, fölül-feljegyzendő közbeszóló itélet (praenotanda sententia interlocutoria) előmutattatik.

Azon ut és mód, mellyen alapos igények feljegyzés által megóvhatok, alaptalanok lehetőségig elmellőzhetők volnának, és az esetleges feljegyzés életbelépténck ideje kiszabathatnék, a következő sorokban foglalt, s példa gyanánt szolgáló formaszerinti előadásból jobban kivehető.

1. Fejezet.

A feljegyzés megkivántatósági.

53. §.

A feljegyzésérti kérelem alapjául olly czimnek kell szolgálni, melly tökéletes kimutatás esetében betáblázásra már magában is alkalmatos.

54. §.

Olly adóssági követeléseket, mellyeknek betáblázása kikötve nincsen, csak lejárat és beperlés után, vagy ha biztositása iránt végzés kéretett, akkor lehet feljegyeztetni, midőn a közbeszólólag vagy érdemileg hozott itélet előmutattatik.

55. §.

A feljegyzés megkivánja, hogy bizonyos időhatár kitüzessék, melly alatt az igazolásnak vagy az időhatár kiterjesztésének (prorogatio) ki kell mutattatnia.

56. §.

A 19. § eseteiben, midőn a felek az összeg iránt meg nem egyeznek, a feljegyzés mindenik fél bemondása szerint azon hozzáadással teljesittetik, hogy a birói határozat következendik.

57. §.

Olly módon, mint a fölültáblázásoknak, helye vagyon a fölülfeljegyzéseknek is, és hatásuk egyenlő a feljegyzésekével.

2. Fejezet.

Hatása a feljegyzésnek.

58. §.

A czimnek tökéletes kimutatása, s illetőleg az e részbeni törvényes erejü itéletnek előterjesztése után a feljegyzés betáblázássá válik.

59. §.

Mellynek erőbelépte a szerint kezdődik, a mint azt az esetlegesen vagy elhatározottan, közbeszólólag vagy érdemileg hozott itélet rendeli.

60. §.

A feljegyzés az idején be nem következett igazolás esetében érvényességét csak akkor tartja meg, a midőn a kieszközlött halasztás (prorogatio) annak idejében fölülfeljegyeztetett.

61. §.

Ellenkező esetben a feljegyzés elenyésztetik.

62. §.

A megtagadó itélet előmutatására a feljegyzés eltörlesztetik.

63. §.

Ha az 54. § esetében a beperlés által mások is figyelmesekké tétetvén, magokat . . . . határidő alatt feljegyeztetik, ezen feljegyzések ugy tekintendők, mintha amaz elsővel, melly figyelmet gerjesztett, együtt történtek volna*).

64. §.

A tulajdoni czim feljegyzése minden más nemü czimnek betáblázását megakasztja addig, mig a feljegyzés el nem enyésztetik vagy törlesztetik; ugyanazért az állitólagos más nemü czim is ideiglenesen csak feljegyeztethetik, azonban az elenyésztetés vagy törlesztés után mindjárt ugy tekintetik, mintha már akkor betábláztatott volna.

65. §.

Másféle feljegyzések a betáblázások menetét nem gátolják, erőbeléptük idejét azonban a korábbi feljegyzésekre vonatkozólag az 59. §. értelmében kell kiszabni.

---

*) Kivánatos e részszerint, mint szerkesztése az adósnak kötelességeinek pontos teljesitésére, — részint pedig a többi hitelezők nem várt károktóli lehető némiképeni mentesitésére.

VII. RÉSZ.

Eljárás és könyvvezetés.

Hogy a nyilvános könyvek céluknak teljesen megfeleljenek, a reájuk vonatkozó eljárásnak kimeritőleg elrendezve, belszerkezetüknek s vezetésük módjának legnagyobb pontossággal előirva kell lenni.

Az alábbi sorokban kisérlet gyanánt következő szerkezethez a dologhoz értők által készitendő könyvformulárok volnának szükségesek.

66. §.

A ki a földkönyvet bármi nemű hivatalos eljárás végett megkeresi, nevét, lakhelyét és minőségét értelmesen bejelenteni s az utóbbit annak rendje szerint kimutatni tartozik.

67. §.

Ha a kereső fél lakóhelye nem a földkönyvi hatóság kerületében fekszik, akkor az ezen kerületben kebelezett valamelly telepet kell nekie kijelelni (domicilium eligere), hová minden őt illető hivatalos békezesitések intézendők lesznek.

68. §.

A lakhelynek vagy a fenebbiek szerint választott telepnek megváltoztatását a hivatalnak . . . alatt be kell jelenteni, hogy ez a szerint a szükséges kiigazitást megtehesse.

69. §.

Tartozik a fél kimeritőleg előadni, hogy a hivatalos eljárásnak melly nemét és ki ellen akarja kiesz-

közölni, az illető czimek pedig a szükséges okleveleekkel támogatandók.

70. §.

A könyvvezető vagy az illetékes tisztviselő a sorszámon kivül feljegyzi a beadás napját s óráját, az átvett okleveleket körülvonja (paraphirt) a beadványt egy különös beadványi naplóban feljegyzi (mellyben a tételek számszerinti sorban egymás után következnek) és a benyujtó félnek az oda vonatkozó naplószámmal ellátott, a beadás napját s óráját tanusitó téritvényt ád*).

71. §.

A könyvvezető köteles a beadványokat a sorszám szerint megvizsgálni.

72. §.

Ha a beadványok tökéletesen szabályszerüek, akkor azokat ezen szóval „elfogadtatik“ megjegyzi s a naplóba bevezeti.

Ha a beadási czimek elégségesen vagy tökéletesen kimutatva nincsenek, ezen szót irja reájok „elhalasztatik.“

Ha nyilván kitetszik, hogy a beadványok személyes képesség hiánya vagy általánosan akalmatlan czim vagy elkésés miatt el nem fogadhatók, akkor ezen szó vezettetik reájok „elvettetik.“

---

*) Ez azért volna kivánatos, minthogy a törvény azon rendelése, hogy egy megyei közgyülés folyama, vagy egy városi ülés alatt, betáblázott kötelezvények elsőbbsége nem a beadási sor, hanem az adósságlevél költe szerint határoztassék, a nyilvános könyvek czéljával épen össze nem férhet, — mivel ezen törvény következtében igen megtörténhető: hogy az, ki a gyülés előtt betáblázás nem léte miatt az első helyen betáblázott kötelezvény által a legszilárdabb biztositékot nyerni vélte; gyakran a gyülés végével, mellynek folyama alatt más idősebb kötelezvények is betábláztattak, legszebb reményét hiusulva látni kénytelen.

73. §.

Az elhalasztás vagy elvetés inditóokai a naplóban megérintendők, s a benyujtó félnek másolatban legfelebb . . . nap alatt a beadvány visszaadása mellett bekezesitendők.

74. §.

Midőn betáblázás, ki- vagy fölültáblázás iránti kérelem halasztatott el, akkor a jog megóvása végett ideiglenes feljegyzésért lehet folyamodni.

75. §.

A benyujtott beadványokban tapasztalt ollyas hibák vagy kihagyások, mellyekre nézve kétség nincs, hogy csupán elnézésből származtak, kijavitó jegyzés által a végén vagy a szélzeten minden tétovázás nélkül kipótoltathatnak, azonban az illy jegyzés keltének napjával s a könyvvezetőnek, ugy szintén az illető félnek aláirásával ellátandó.

76. §.

Ha a beadványok elfogadtattak, a könyvvezető kötelessége a czimeknek az illető könyvbe beirását sor szerint megkezdeni.

77. §.

Minden földkönyvi tárgy (Entität) — azaz olly érték, melly bizonyos egy névvel nevezett egészet képez — háromféle számviteli osztálylyal van ellátva (és pedig vagy ugyanazon egy könyvnek három laposztályaiban, vagy különös egymásra vonatkozó s az által egybeköttetésben lévő könyvekben), ugymint A) a tulajdon, B) a korlátozások és C) a biztositékok számára.

78. §.

A be-, ki- vagy fölültáblázási vagy feljegyzési czimek az előmutatott oklevelekből, lényeges kivonatban, az illető számviteli osztályba bevezettetnek.

79. §.

Minden számvitel-osztálybeli tételek saját számszerinti sorban következnek egymás után, hivatkozással a naplói számra.

80. §.

A saját csomózatokban megtartandó oklevelek és mellékletek kellőleg megjelelendők, hogy azonnal látható legyen, mellyik könyv, illetőleg számviteli osztálys tételhez tartoznak.

81. §.

A könyvben foglaltaknak gyorsabb feltalálhatása végett a könyvek betürendszerinti névlajstrommal ellátandók.

82. §.

Uj tulajdonos részére megkezdendő uj számvitel (folium) alkalmával kötelessége a könyvvivőnek azon korlátozásokat és biztositékokat, mellyek a birtokkal együtt átszállanak, az előbbi számviteli osztályokból gondosan átvinni, avagy illetőleg az uj számvitelre hivatkozni.

83. §.

A könyvek belszerkezete látható az . . . alatti formularéból (melly műértők által lenne készitendő).

84. §.

A dijszabás . . . alatt foglaltatik.

VIII. RÉSZ.

Nyilvánossága a könyveknek.

Már az ezen általános nevezetben „nyilvános könyvek“ (Tabulae publicae) benlevő rendeltetés azoknak szükségképen megkivánt nyilvánosságukat feltételezi. Ugyanazért azokból magának mindenki szerezhet értesitést, s az azokban foglalt tételekről bizonyitványt, másolatot vagy kivonatot kérhet.

Az alábbi sorokban foglalt szerkezethez még nehány a műértők által készitendő bizonyitványi formulárok volnának megkivántatok.

85. §.

A könyvek a hivatal helyén s a szükséges bátorsági ovatosságok alatt, a kiszabott hivatalos órákban, mindenki által megtekinthetők.

86. §.

A könyvekben előforduló tételekről bizonyitványokat, mind a három számviteli osztályról, vagy egyes számviteli osztályokról másolatokat vagy kivonatokat, ugy szintén az illető oklevelekről is másolatokat kérni lehet.

87. §.

Bizonyitványok, másolatok vagy kivonatok kiadásaérti kérelmek egy olly módon szerkezett naplóba, mint a melly a 70. § alatt érintetett, vezetendők, a kiadványok hasonlag sor szerint elkészittetnek, s a napló sorszámával, a kiadás keltének napjával és hivatalos pecséttel ellátandók.

88. §.

A másolatokba az elenyésztetett vagy eltörlesztett tételek is beiratnak; a csupán számviteli kivonatokból azonban, mint többé nem létezők, kihagyatnak.

89. §.

Ha azon tétel, mellyet valaki kiadatni kivánt, vagy átalában bármi is valamelly számviteli osztályban elő nem fordul, ha például az állitólagos adósság vagy átalában semmi adósság a biztositéki osztályban nem foglaltatik, akkor a körülményekhez alkalmazott tagadó bizonyitvány fog adatni.

90. §.

Valahányszor betáblázás- vagy feljegyzésről adatik bizonyitvány, mindenkor az oda vonatkozó fölültáblázásokat és fölülfeljegyzéseket is, a mennyiben t. i. azok előfordulnak, meg kell érinteni.

91. §.

A különbféle bizonyitványok stilusát (a szakmányértők által készitendők) . . . . alatti formulárok mutatják.

92. §.

A bizonyitványokért, másolatokért vagy kivonatokért fizetendő díjakat az . . . . alatti szabályozás foglalja magában.

IX. RÉSZ.

Felelősség.

Hogy a nyilvános könyveknek, az azokból vett bizonyitványoknak, másolatoknak és kivonatoknak hitelessége tökéletesen megalapittassék, az érdeklett tisztviselőket s illetőleg magát a hivatalt szoros felelősség alá kell helyezni, a felelősséget pénzbeli büntetés és kárpótlás által kell szentesiteni, s a károsodottat az e czélból különösen alakitott pénz-alapból a lehetőségig egyszerü eljárás által kármentesiteni.

Formaszerinti előadás kisérlete imitt következik.

1. Fejezet.

A felelősség esetei.

93. §.

A könyvvivő s illetőleg a hivatal a rendes ügyvezetésért jótállani tartozik s a hivatalos kötelesség elhanyaglása esetében különösen meghatározandó pénzbeli büntetés alá vettetik; e felett pedig a kárositott fél jogositva van kárpótláskövetelésre.

94. §.

Különösen a következő esetek soroltatnak fel:

a) A tárgyak kezelésében meg nem tartott sorozat.

b) A benyujtott czimeknek okokon nem alapitható elfogadása, elhalasztása vagy elvetése.

c) Az elfogadott czimek beirásának elmulasztása, vagy azzali elkésés, a vagy e részben elkövetett tévedések.

d) Helytelen vagy hibás kitáblázás, fölültáblázás s a t.

e) A bizonyitványoknak, másolatoknak vagy kivonatoknak hiányos kiadása.

95. §.

Ezen s egyéb esetekben kiszabott pénzbeli büntetések az . . . . alatti szabályozásban foglaltatnak.

96. §.

Ha valamelly földkönyvi cselekvénynek érvényessége, elkövetett szabálytalanság miatt peres eljárásnak fő vagy mellékes tárgyává válik, akkor az érdeklett fél köteles arról, igényének különbeni elvesztése mellett, a földkönyvhivatalnál . . . . nap alatt jelentést tenni, melly is további szabálytalanságok s tévedések megelőzése végett a szükséges lépéseket azonnal hivatalából megteendi.

2. Fejezet.

Módok a felelősség létesitésére.

97. §.

Hogy a kárositott fél kárpótlást annál bizonyosabban kaphasson, egy saját cautiobeli pénztár fog alakittatni.

a) a földkönyvbeni jövedelmek bizonyos részéből;

b) a pénzbeli büntetésekből;

c) e két pénzalap kamatjaiból;

d) az óvatpénzekből, mellyeket a felelős földkönyvi hivatalnokok letenni kötelesek.

3. Fejezet.

Felelősségi eljárás.

98. §.

A károsított fél kérelmét a földkönyvre felügyelő hatóságnál nyujtja be.

99. §.

Az érintett hatóságnak okokkal támogatott e részbeni határozata . . . . hét alatt ki fog bocsáttatni, mellyben ha a hivatal vétkesnek találtatnék, egyszersmind a kárpótlás mennyisége, annak a vétkes hivatalnokok s földkönyv cautiobeli pénztár s illetőleg az a. b. s a t. pénzalapok közti netaláni felosztása is megállapitandó.

100. §.

A meg nem elégedő fél . . . . alatt a törvény utját választhatja, ellenkező esetben a felügyelő hatóság határozata végrehajthatóvá s itélt dologgá válik.

101. §.

A károsodott meg nem elégülő fél keresetét a hivatal ellen indithatja meg, mellyet a hivataloskodó földkönyvvivő képvisel.

102. §.

Az idézés után a hivatal azon hivatalnokot, kinek tévedése a keresetre alkalmat adott, vagy annak örököseit az idézésről értesiti, hogy saját érdekeiknél fogva a peres ügybe befolyhassanak.

103. §.

Csalás vagy rosz akaratu eljárás esetében a vétkes ellen, annak illető birói hatósága előtt, azonnal kereset indittathatik.

104. §.

A bizodalom-vesztett hivatalnoknak hivatalától felfüggesztése a hivatalt, végképeni elbocsátása a felügyelő hatóságot illeti, melly a hatósága alatti hivatalokat időről időre előrelátlanul is megvizsgáltatni, s minden szabálytalanságot megfeddeni köteles.

Dr BALLAGI GÉZA.

ERRATA.

Lap.	sor.			
15.	10.	alulról, olv.	22. t.cz. . . .	e helyett: 32. t.cz.
24.	4. és 5	felülről, „	bizodalmon . .	„ bizodamon.
32.	11.	alulról, „	az illető törvényhatóság nevezendi ki ezen választmányt, vagy illetőleg az elnököt.	e helyett: azon hatóság, mellynek a' küldöttségi tagok alárendeltetvék, vagy annak elnöke választ.
57.	5.	alulról, „	járó idő és . . .	e helyett: járó és.

ELMÉLKEDÉSEK

MAGYARORSZÁG

HITEL- ÉS FÖLDBIRTOK-
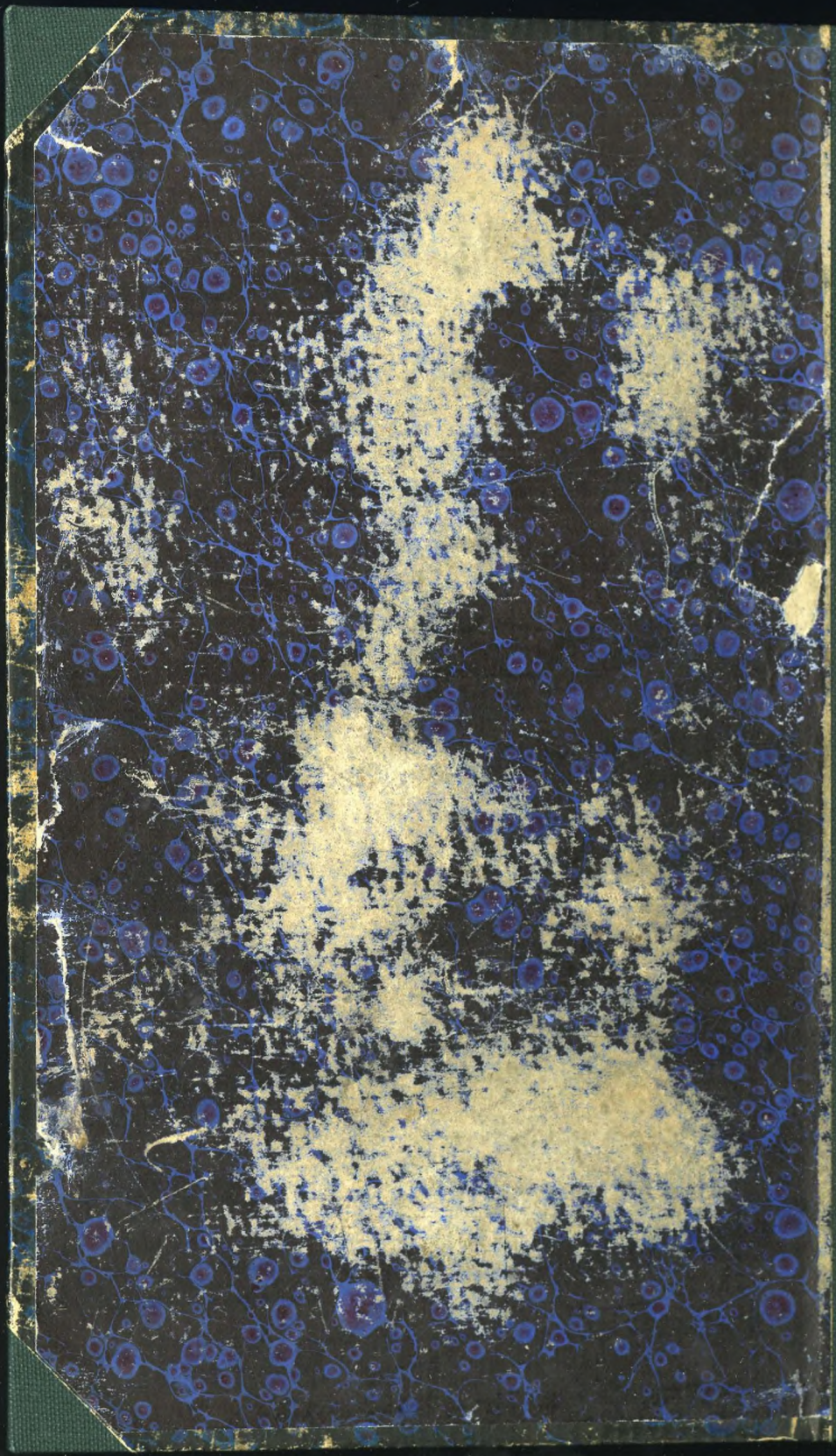
VISZONYAI FELETT.